

Opinnäytetyö YAMK

Sosiaali-ala

YSOSIS16

2018

Janina Vuoristo

MUUTTUVA LAPSEN VARHAISKASVATUS- SUUNNITELMA

– lapsen varhaiskasvatussuunnitelmalomakkeen
kehittäminen

Janina Vuoristo

MUUTTUVA LAPSEN VARHAISKASVATUSSUUNNITELMA

- lapsen varhaiskasvatussuunnitelmalomakkeen kehittäminen

Tämän kehittämishankkeen tavoitteena oli kehittää pienen kunnan varhaiskasvatuksen käyttöön uusi, toimivampi ja nykypäivän varhaiskasvatuksen vaatimuksiin vastaava lapsen varhaiskasvatussuunnitelman lomake. Kunnan nyt käytössä oleva lomake todettiin epäkäytännölliseksi eikä se vastannut enää uusia vaatimuksia. Varhaiskasvatuslain (540/2018) mukaan lapselle on laadittava henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma ja se on tarkistettava vähintään kerran vuodessa. Lisäksi Opetushallitus on antanut määräyksiä ja ohjeistuksia, mitä lomakkeen kuuluu pitää sisällään. Tarve uudelle lomakkeelle nousi esiin kesällä 2017, jolloin tämä kehittämishanke lähti käyntiin.

Kehittämishanke seurasi toimintatutkimuksen strategiaa ja kehittäminen eteni sille ominaisella spiraalimaisuudella. Toimintatutkimuksen keskeinen piirre on pyrkimys reflektiiviseen ajatteluun ja sen avulla itse toiminnan parantamiseen. Toistuvat interventiot muodostavat etenevän spiraalin, joka kuvaa kuinka toiminta ja ajattelu liittyvät toisiinsa peräkkäisinä suunnittelun, toiminnan, havainnoinnin, reflektion ja uudelleensuunnittelun sykleinä.

Kehittämishanketta varten muodostettiin kunnan varhaiskasvatushenkilöstöstä työryhmä, joka lähti työstämään uutta lapsen varhaiskasvatussuunnitelman lomaketta. Tutkivan kehittämisen eri vaiheissa aineistonhankintamenetelminä käytettiin työryhmän tapaamisissa käytyjä keskusteluja, affinity diagram eli post-it lappu - työskentelyä ja lomakehaastattelua vanhemmille. Hankkeessa syntynyt aineisto oli luonteeltaan laadullista.

Kehittämishankkeen tuotoksena syntyi uusi lapsen varhaiskasvatussuunnitelman lomake, joka otettiin kunnassa käyttöön elokuussa 2018.

ASIASANAT:

Varhaiskasvatus, lapsi, varhaiskasvatussuunnitelma, pedagoginen dokumentointi

MASTER'S THESIS THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Degree programme in Social Services | Master of Social Services

2018 | 53 + 5

Janina Vuoristo

THE CHILD'S CHANGING INDIVIDUAL EARLY CHILDHOOD EDUCATION AND CARE PLAN

- Developing the child's individual early childhood education and care plan form

The purpose of this development project was to improve new, more effective and up-to-date child's individual early childhood education and care plan form for the early childhood education of a small municipality.

The form currently in use by the municipality was found to be impractical and it no longer meets new demands. According to the Early Childhood Education Act (540/2018), a child must be provided with an individual early childhood education plan and it must be reviewed at least once a year. In addition, the National Board of Education has issued regulations and instructions on what the form contains. The need for a new form emerged in summer 2017 when this project started.

This development project uses activity analysis as approach method and developing happened exploiting its spiral of planning. A key feature of the activity analysis is the pursuit of reflective thinking and the improvement of self-operation. Repeated interventions form a progressive spiral of planning that describes how action and thinking are related to successive planning, operation, observation, reflection and redesign cycles.

For the development project a working group was set up for the municipality's early childhood education staff, which started working on a new child's early childhood education and care plan form. The methods used in this development project were working groups discussion sessions, an affinity diagram working and a form interview for the parents. The material generated in the project was qualitative.

As a result of the development project, a new child's early childhood education plan was created, which took in place in the municipality in August 2018.

KEYWORDS:

Early childhood education, Child, Early childhood education and care plan, Pedagogical Documentation

SISÄLTÖ

KÄYTETYT LYHENTEET TAI SANASTO	6
1 JOHDANTO	7
2 KEHITTÄMISHANKKEEN LÄHTÖKOHDAT	9
2.1 Pienen kunnan varhaiskasvatus kehittämisympäristönä	9
2.2 Hankkeen tausta, tavoite ja tehtävä	9
3 NYKYPÄIVÄN VARHAISKASVATUS SUOMESSA	11
3.1 Varhaiskasvatuslaki	11
3.2 Päiväkoti varhaiskasvatuksen toimintamuotona	12
3.2.1 Lapsi oppijana ja toimijana	13
3.2.2 Oppimisen alueet ja laaja-alainen osaaminen	14
3.2.3 Pedagoginen dokumentointi	16
3.2.4 Monialainen yhteistyö	17
3.3 Osallisuuden toteutuminen varhaiskasvatuksessa	18
4 LAPSEN VARHAISKASVATUSSUUNNITELMA	21
4.1 Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma kehityksen ja oppimisen tukena	21
4.2 Varhaiskasvatuskeskustelut	22
4.3 Arviointi varhaiskasvatuksessa	24
4.4 Lomakkeen rakenne ja vaatimukset	25
4.5 Tietosuoja ja salassapito	26
5 KEHITTÄMISHANKKEEN METODISET VALINNAT	28
5.1 Kehittämisprosessina etenevä spiraalimalli	29
5.2 Kehittämismenetelmät ja aineistonkeruu	31
5.3 Aineiston käsittely ja analysointi	35
6 LAPSEN VARHAISKASVATUSSUUNNITELMAN LOMAKE	37
6.1 Ensimmäinen sykli – tiedonkeruu ja teoreettisen viitekehyksen muodostaminen	37
6.2 Toinen sykli – vasulomaketyöryhmän työskentely ja lomakkeen kehittäminen	38
6.3 Kolmas sykli – lomakkeen viimeistely	42
7 KEHITTÄMISHANKKEEN LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS	46

8 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	49
-------------------------------------	-----------

LÄHTEET	51
----------------	-----------

LIITTEET

- Liite 1. Kehittämishankkeen aikataulu.
- Liite 2. Lomakehaastattelun kysymykset.
- Liite 3. Opetushallituksen mallilomake.

KUVAT

Kuva 1. Oppimisen alueet (Opetushallitus 2017b).	15
Kuva 2. Laaja-alainen osaaminen (Opetushallitus 2017b).	16
Kuva 3. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmien jatkumo (Opetushallitus 2018a).	22
Kuva 4. Lomakkeen jäsentelyä post-it lappujen kanssa vasulomaketyöryhmän tapaamisessa.	34
Kuva 5. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmalomakkeen huoltajien ja varhaiskasvatushenkilöstön havaintoja.	40
Kuva 6. Lomakkeen oikean yläreunan teksti.	40
Kuva 7. Lomakkeen sähköiset kansiot.	45

KUVIOT

Kuvio 1. Toimintatutkimuksen spiraali (Heikkinen & Jyrkämä 1999, 37).	29
Kuvio 2. Kehittämishankkeen prosessi.	30
Kuvio 3. Aineiston analyysin teemat.	36
Kuvio 4. Ensimmäinen sykli.	38
Kuvio 5. Toinen sykli.	41
Kuvio 6. Kolmas sykli.	42

TAULUKOT

Taulukko 1. Esimerkki 3-vuotiaan leikkitaitojen rastiruutuun taulukosta.	43
--	----

KÄYTETYT LYHENTEET TAI SANASTO

Vasu

Varhaiskasvatussuunnitelma

Vasulomaketyöryhmä

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman kehittämissuunnitelma

1 JOHDANTO

2010-luvun kasvatuseräajattelua muokkaavat uudet tuulet. Lapsi- ja oppimiskäsitykset uudistuvat ja korostavat lapsen osallisuuden merkitystä. (Järvinen & Mikkola 2015, 13.) Suomalainen varhaiskasvatus on kokenut suuria muutoksia viimeisen kolmen vuoden aikana. Maamme ensimmäinen varhaiskasvatustalaki astui kokonaisuudessaan voimaan 1.9.2018 (Varhaiskasvatustalaki 540/2018).

Kehittämishankkeen tarve lähti pienen kunnan työyhteisöltä kesällä 2017. Työyhteisön mukaan heidän käytössä oleva lapsen varhaiskasvatustalasuunnitelma ei vastaa nykypäivän vaatimuksia. Lapsen varhaiskasvatustalasuunnitelma on tärkeä dokumentti, johon kirjataan lapsen kehitykseen, oppimiseen ja hyvinvointiin liittyvät ja niitä tukevat tavoitteet ja toimenpiteet (Opetushallitus 2016, 10). Varhaiskasvatustalaki takaa sen, että päiväkodissa tai perhepäivähoidossa olevalle lapselle on aina laadittava henkilökohtainen varhaiskasvatustalasuunnitelma hänen kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin tukemiseksi ja tavoitteiden saavuttamiseksi (Varhaiskasvatustalaki 540/2018).

Tämä kehittämishanke toteutettiin työelämälähtöisesti pienen kunnan varhaiskasvatustalassa ja yhdessä varhaiskasvatustalashenkilöstöstä muodostetun työryhmän kanssa kesän 2017 – kevään 2018 aikana. Kehittämishankkeen lähestymistapa mukailee toimintatutkimuksen strategiaa ja kehittämisessä hyödynnettiin sen spiraalimaista etenemisen mallia. Tässä kehittämishankkeessa kokonaisuus muodostui kolmesta syklistä. Ensimmäinen sykli sisälsi kirjallisuuskatsauksen, tiedonkeruun ja teoreettisen viitekehyksen muodostamisen. Toinen sykli rakentui teoreettisen viitekehyksen kriittisestä reflektoinnista ja sen tavoitteiden mukaisesti työryhmätyöskentelystä lapsen varhaiskasvatustalasuunnitelmalomakkeen kehittämiseksi. Kolmannessa syklistä lomaketta viimeisteltiin saadun palautteen pohjalta. Aineistonhankintamenetelminä tässä kehittämishankkeessa käytettiin työryhmätyöskentelyä, keskustelua ja arviointia, post-it lappu - työskentelyä sekä lomakehaastattelua.

Kehittämishankkeen raportti alkaa tämän kehittämishankkeen lähtökohtien ja kehittämisympäristön kuvauksella sekä hankkeen taustan, tavoitteen ja kehittämistehtävien kertomisella. Luvut kolme ja neljä käsittävät teoreettisen viitekehyksen varhaiskasvatustalasta lapsen varhaiskasvatustalasuunnitelmaan. Luvussa viisi kerrotaan hankkeen metodologiset

valinnat ja luvussa kuusi, miten lapsen varhaiskasvatussuunnitelma muodostui sekä kuvataan syklejä tarkemmin. Luku seitsemän pitää sisällään luotettavuuden ja eettisyyden arviointia. Raportti loppuu johtopäätöksiin ja pohdintaan.

2 KEHITTÄMISHANKKEEN LÄHTÖKOHDAT

2.1 Pienen kunnan varhaiskasvatus kehittämisympäristönä

Kehittämishanke toteutettiin pienen kunnan varhaiskasvatuksen parissa syksyn 2017 ja kevään 2018 välisenä aikana. Kehittämishanketta varten muodostettiin työryhmä, jota kutsutaan jatkossa vasulomaketyöryhmäksi. Työryhmä muodostui kunnan varhaiskasvatushenkilöstöstä, joita olivat varhaiskasvatusjohtaja, päiväkodinjohtaja, kaksi varhaiskasvatuksen erityisopettajaa, kaksi lastentarhanopettajaa ja kaksi lastenhoitajaa. Perhepäivähoidon näkökulma haluttiin mukaan, mutta edustajaa ei saatu työryhmään. Vasulomaketyöryhmä kokoontui yhdessä kunnan päiväkodissa.

Pieni kunta tarjoaa varhaiskasvatusta perhepäivähoidossa ja päiväkodeissa sekä esi-kouluikäisten lasten päivähoidossa. Varhaiskasvatuspalveluja on myös mahdollisuus hakea kunnan ulkopuolelta seudullisen päivähoitosopimuksen myötä.

2.2 Hankkeen tausta, tavoite ja tehtävä

Kehittämishankkeen tarve tuli esille kesällä 2017, kun kunnan varhaiskasvatushenkilöstö pohti uutta varhaiskasvatuslakia ja nykyisen, käytössä olevan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmalomakkeen toimivuutta ja ulkoasua. Lisäksi pohdittiin miten uuden varhaiskasvatuslain asettamat velvoitteet toteutuvat esimerkiksi lapsen ja vanhempien osallisuutta huomioon ottaen. Huomioitavaa kuitenkin on se, että varhaiskasvatuslaki, Opetushallituksen vaatimukset ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016 antavat lapsen varhaiskasvatukselle ja lapsen varhaiskasvatussuunnitelmalle tietyt raamit, joita pitää noudattaa.

Sillä hetkellä käytössä oleva lomake oli jo melko vanha ja sen todettiin olevan epäkäytännöllinen. Siihen varhaiskasvatushenkilöstö kaipasi toimivampaa ulkoasua ja lapsen sekä vanhemman osallisuutta enemmän. Lomakkeen sähköinen täyttäminen nousi myös esille mutta tietoturva-asioiden takia sähköiselle täyttämislle luotiin vain mahdollisuus ja jatko jää kehittämishankkeen ulkopuolelle.

Kehittämishankkeella tarkoitetaan usein hankeperustaista toimintaa ja hankkeella on tietty ajallinen jatkumo. Kehittämishankkeelle asetetaan tavoitteet, määritellään toimintatavat ja

varmistetaan arviointiasetelma. Kehittäminen tähtää aina muutokseen ja sillä tavoitetaan jotain parempaa ja toimivampaa kuin aikaisemmat toimintatavat tai rakenteet. Kehittämistoiminnan lähtökohtana voivat olla esimerkiksi nykyisen tilanteen tai toiminnan ongelmat ja kehittämisen kohde voi vaihdella yksittäisistä ihmisistä, työyhteisöihin, organisaatioihin ja konkreettisiin tuotteisiin. (Toikko & Rantanen 2009, 15–17.)

Tämän kehittämishankkeen tavoitteena oli luoda uusi, toimivampi lapsen henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelmalomake noudattaen Opetushallituksen, varhaiskasvatustlain ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden määräyksiä ja ohjeistuksia. Selkeä tarve uuden varhaiskasvatuslomakkeen kehittämiseksi lähti juurikin uudesta varhaiskasvatuslaista ja Opetushallituksen asiakirjoista. Tämän kehittämishankkeen hypoteesina oli toimivan lapsen varhaiskasvatussuunnitelman lomakkeen luominen. Lisäksi hankkeen aikana toteutettiin koulutustilaisuus lomakkeen käyttöönotosta pienen kunnan varhaiskasvatushenkilöstölle.

Kehittämistehtäviksi muodostuivat:

1. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmalomakkeen kehittäminen
2. Vanhempien osallisuuden mahdollistaminen lomaketta kehitettäessä

3 NYKYPÄIVÄN VARHAISKASVATUS SUOMESSA

Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan yhteiskunnallista palvelua, jonka moniin tehtäviin kuuluu edistää lapsen kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja oppimista yhteistyössä huoltajien kanssa (Opetushallitus 2016, 14). Varhaiskasvatus on lapsen suunnitelmallinen ja tavoitteellinen kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostama kokonaisuus, jossa pedagogiikan merkitys korostuu. Sen tavoitteena on lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukemisen lisäksi edistää lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia. (Opetushallitus 2017a.) Varhaiskasvatus toteuttaa leikkiin, liikkumiseen, taiteisiin ja kulttuuriperintöön perustuvaa monipuolista pedagogista toimintaa mahdollistaen myönteiset oppimiskokemukset. Sillä halutaan tukea lasten elinikäisen oppimisen edellytyksiä ja edistää lasten vuorovaikutustaitoja sekä ohjata lapsia eettisesti vastuulliseen ja tasa-arvoiseen toimintaan. Varhaiskasvatushenkilöstö tukee lapsen huoltajia kasvatustyössä. (Helenius & Lummenlahti 2018, 13.) Suomessa varhaiskasvatuksen piirissä oli kaikkiaan 243 946 lasta vuonna 2016, joka vastaa noin 68 prosenttia väestön 1–6-vuotiaista lapsista (THL 2016).

Palveluna varhaiskasvatus edistää lasten tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta sekä ehkäisee syrjäytymistä. Omitut tiedot ja taidot vahvistavat lapsen osallisuuden lisäksi myös hänen toimijuutta yhteiskunnassa. Kasvatustyössä varhaiskasvatus tukee huoltajia sekä mahdollistaa heidän työntekonsa tai opiskelunsa. (Opetushallitus 2016, 14.)

Varhaiskasvatusta voidaan antaa päiväkodissa, perhepäivähoidossa tai jonain muuna varhaiskasvatuksena, kuten esimerkiksi kerho- ja leikkitoimintana (Varhaiskasvatuslaki 540/2018). Varhaiskasvatuksen toimintamuodot eroavat toisistaan oppimisympäristöjen, resurssien, henkilöstön koulutuksen ja kelpoisuusvaatimusten, henkilöstörakenteen, lapsiryhmien koon ja henkilöstön välisen suhdeluvun mukaan mutta niille yhteistä on se, että kaikkia varhaiskasvatuksen toimintamuotoja ohjaavat varhaiskasvatuslain ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tavoitteet (Opetushallitus 2016, 17).

3.1 Varhaiskasvatuslaki

2010-luvun kasvatuseräajattelua muokkaavat uudet tuulet. Lapsi- ja oppimiskäsitykset uudistuvat ja korostavat lapsen osallisuuden merkitystä. Tärkein varhaiskasvatusta ohjaava ja maamme ensimmäinen varhaiskasvatuslaki (36/1973) astui voimaan 1.8.2015,

jossa esimerkiksi lapsen osallisuus on kirjattu omaan säännökseensä. (Järvinen & Mikola 2015, 13.) Laki korvasi aiemman päivähoitolain ja voimaantuloajankohta koski päivähoitolain muutettuja pykäläiä ja lain nimikkeen muuttamista varhaiskasvatuslaiksi. Osa pykäläistä on siis lainsäädäntötekniisesti ollut jo voimassa ennen tätä ajankohtaa ja osa puolestaan tulee voimaan vasta tämän ajankohdan jälkeen. (Mahkonen 2016, 24.)

Varhaiskasvatuslaki (540/2018) tuli voimaan 1.9.2018 erilaisten uudistusten myötä, jolloin lainsäädäntö ajanmukaistui, selkeytyi ja tarkentui käsitteellisesti. Merkittävimmät uudistukset koskivat varhaiskasvatuksen henkilöstöä ja tiedontuotannon kehittämistä. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2018b.) Tiivistettynä laissa säädetään varhaiskasvatuksen tavoitteet ja lapsen oikeudesta varhaiskasvatukseen sekä korostetaan lapsen etua ja osallisuutta pedagogisessa toiminnassa. Lisäksi laissa kerrotaan valtakunnallisen, paikallisen ja lapsen henkilökohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman järjestämisestä. (JHL 2016.) Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ohjaavat varhaiskasvatuksen sisältöä.

”Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on varhaiskasvatuslain perusteella Opetushallituksen antama valtakunnallinen määräys, jonka mukaan paikalliset ja lasten varhaiskasvatussuunnitelmat laaditaan ja varhaiskasvatus toteutetaan.” (Opetushallitus 2016, 8.)

3.2 Päiväkoti varhaiskasvatuksen toimintamuotona

Yksi yleisimmistä varhaiskasvatuksen toimintamuodoista on päiväkodeissa toteutettava varhaiskasvatus. Päiväkodeissa toiminta on ryhmämuotoista, ja ryhmiä voidaan muodostaa eri tavoin ottaen huomioon lasten ikä, tuen tarve tai sisarussuhteet. (Opetushallitus 2016, 17.)

Lapsi kehittyy vuorovaikutuksessa lähiympäristönsä kanssa. Tärkein kasvuympäristö on koti mutta sen rinnalle tulee usein merkittäväksi ympäristöksi myös päivähoitopaikka. Yhdessä kodin kanssa varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen sekä myöhemmin perusopetuksen, tulisi muodostaa johdonmukaisesti etenevä kokonaisuus. Strandellin (1992) mukaan lapsen arki päiväkodissa koostuu jatkuvista tulemisista ja menemisistä, siirtymisistä paikasta toiseen, toiminnan virrasta, jossa mikään ei ole oikein pysyvää. Päiväkodin sosiaalinen maailma tarjoaa siis lapselle monia haasteita. Lapset menevät ja tulevat ja aikuiset hoitavat erilaisia tehtäviä vaihtuvin toiminnoin. Päiväkodin elämä on varsin nopea-tempoista. Nummenmaan & Karilan (2005) mukaan työntekijät kuvaavat päiväkodin arkea kielikuvien avulla. Kiirettä, kuhinaa ja touhua on kuin muurahaispesässä. Päiväkotia

voidaan kuvata puutarhaksi, jossa aikuiset ravitsevat kasvua ja kehitystä. Päiväkoti voi olla myös kuin toinen koti, turvan ja hoivan antaja. (Määttä & Rantala 2016, 83, 119.)

3.2.1 Lapsi oppijana ja toimijana

Laadukasta varhaiskasvatusta on vaikea toteuttaa, jos lapsen oppimista edistävä oppimiskäsitys ei ole aikaansa seuraava eikä ymmärretä tapaa, jolla lapsi oppii. Suomessa toteutettavan varhaiskasvatuksen oppimiskäsityksen mukaan lapsen kasvavat, kehittyvät sekä oppivat vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja lähiympäristönsä kanssa. Se pohjautuu näkemykseen lapsesta aktiivisena toimijana, jotka ovat uteliaita ja haluavat oppia uutta, kerrata sekä toistaa asioita. Oppimista tapahtuu kaikkialla, siinä yhdistyvät tiedot, taidot, toiminta, tunteet, aistihavainnot, keholliset kokemukset ja ajattelu. Näin oppiminen on kokonaisvaltaista ja sitä tapahtuu muun muassa lasten havainnoissa ja tarkkaillessa omaa ympäristöään sekä jäljitellessä muiden toimintaa. Lapset oppivat liikuen, tutkien, leikkien, itseään ilmaisten, erilaisia työtehtäviä tehden sekä taidetoimintaa tehden. (Opetushallitus 2016, 20.)

Lapsen oppimisen lähtökohtana ovat heidän aiemmat kokemukset, mielenkiinnon kohteensa ja osaamisena. Tärkeänä nähdään se, että opittavilla asioilla on yhteys lasten kehittyviin valmiuksiin, heidän kokemusmaailmaansa ja kulttuuritaustaansa. Lapsi oppii parhaiten kokiessaan olonsa turvalliseksi ja hyväksytyksi mutta myös voidessaan hyvin. Myönteiset kokemukset niin tunteen ilmaisemisessa kuin vuorovaikutussuhteissa edistävät oppimista. (Opetushallitus 2016, 20.)

Oppimisen ja osallisuuden kannalta keskeistä on vertaisryhmässä toimiminen ja kokemukset yhteisöön kuulumisesta. Lapsia kiinnostava, tavoitteellinen ja sopivasti haastava toiminta innostaa oppimaan lisää mutta lasten tulee saada oppimiseen henkilöstön tukea ja ohjausta, koska jokaiselle lapselle on tärkeää kokea onnistumisia ja iloa omasta toiminnastaan sekä itsestään oppijana. (Opetushallitus 2016, 20.) Lapsi toimii toiminnan ilosta ja tunnekokemukset muovaavat lapsen motivaatiota (Helenius & Lummenlahti 2018, 81).

Varhaiskasvatuksessa leikki on lasten oppimiselle tärkeää ja merkityksellistä, koska se motivoi lasta ja tuottaa iloa. Lisäksi se on toimintaa, jossa lapset oppivat samalla monia taitoja ja omaksuvat tietoa. Varhaiskasvatuksessa on tulevaisuudessa tärkeää ymmär-

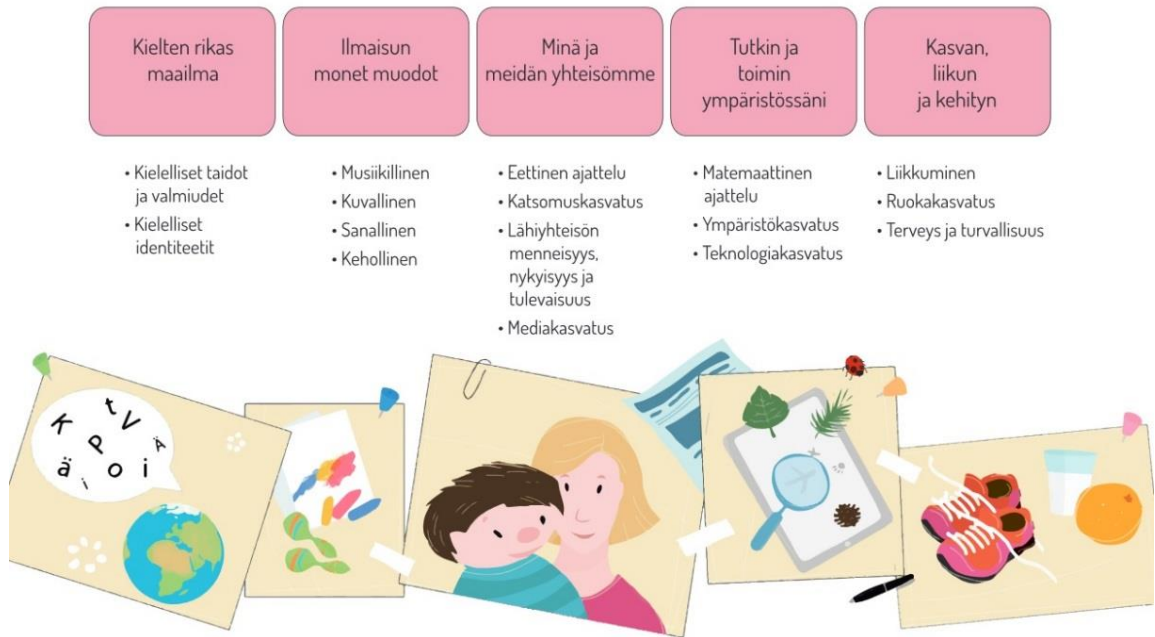
tää leikin arvo lapselle sekä sen pedagoginen merkitys lapsen kokonaisvaltaisessa kehityksessä, hyvinvoinnissa ja oppimisessa. (Opetushallitus 2016, 20.) Varhaislapsuuden aikana tapahtuva kehitys on perusta myöhemmin opittaville tiedoille ja se onkin voimakkaan kasvamisen, kehittymisen ja oppimisen aikaa (Nurmi ym. 2014, 22).

3.2.2 Oppimisen alueet ja laaja-alainen osaaminen

Oppimis- ja opetustapahtumassa on aina läsnä oma kulttuurinen sisältönsä, omaksumisen kohde, jota aikuinen haluaa avata lapsille. Hyvin valmistelluissa oppimistilanteissa herätetään lapsissa uusia kiinnostuksen kohteita sekä vahvistetaan ja laajennetaan jo omaksuttuja asioita. (Helenius & Lummenlahti 2018, 83.) Varhaiskasvatuksen keskeiset pedagogisen toiminnan tavoitteet ja sisällöt näkyvät oppimisen alueissa. Oppimisen alueet ohjaavat varhaiskasvatushenkilöstöä monipuolisessa ja eheytyssä pedagogisessa toiminnassa ja sen suunnittelussa yhdessä lasten kanssa (Opetushallitus 2016, 39).

Oppimisen alueita tulee käsitellä osana arkea huomioiden aihepiirien yksilöllisiä sisältöjä mutta myös eheyttäen niitä laajemmiksi kokonaisuuksiksi. Näin niistä muodostuu monipuolinen vuorovaikutusten jatkumo laaja-alaisen osaamisen tavoitteiden kanssa. (Ahonen 2017, 162–163.) Oppimisen alueet ovat samat kuin esiopetussuunnitelman perusteissa ja ne ovat ryhmitelty seuraavanlaisesti viideksi eri kokonaisuudeksi, joita ovat kielten rikas maailma, ilmaisun monet muodot, minä ja meidän yhteisömme, tutkin ja toimin ympäristössäni sekä kasvan, liikun ja kehityn. Alla olevassa kuvassa on tarkemmin esitelty, mitä oppimisen alueet pitävät sisällään.

Oppimisen alueet

Kuva 1. Oppimisen alueet (Opetushallitus 2017b).

Oppimisen alueet ja laaja-alainen osaaminen luovat pohjan lapsen elinikäiselle oppimiselle. Lapsen laaja-alaiselle osaamiselle luodaan varhaiskasvatuksessa pohjaa ja sen kontekstissa laaja-alainen osaaminen muodostuu tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon kokonaisuudesta sekä kyvystä käyttää niitä ja toimia tilanteen edellyttämällä tavalla. (Opetushallitus 2016, 21.) Muuttunut yhteiskuntamme kansainvälistymisen ja teknologisen kehityksen edetessä luo tarvetta laaja-alaiselle osaamiselle. Elinikäisen kasvun ja oppimisen käsitteen ansiosta varhaiskasvatus sijoittuu yhä selkeämmin jatkuvaan esiopetuksen kanssa. (Ahonen 2017, 44–45.) Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet kulkevat aina varhaiskasvatussuunnitelmien perusteista esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteisiin asti (Opetushallitus 2016, 21–22).

Lasten laaja-alaista osaamista vahvistaa ennen kaikkea laadukas pedagoginen toiminta ja osaamisen kehittymiseen vaikuttaa se, miten varhaiskasvatuksessa toimitaan, miten eri oppimisympäristöjä käytetään ja miten lasten hyvinvointia, kasvua ja oppimista tuetaan. Osaamisen kehittyminen alkaa jo varhaislapsuudessa ja jatkuu läpi elämän. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet on otettava huomioon toimintakulttuurin ja oppimisympäristöjen kehittämisessä mutta myös kasvatuksessa ja hoidossa. Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen ja edistää lasten kasvua yksilöinä ja yhteisönsä jäseninä, jota oppimisen alueet tukevat. Laaja-alaisen osaamisen viisi toisiinsa liittyviä osa-alueita ovat ajattelu ja

oppiminen, kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu, itsestä huolehtiminen ja arjen taidot, monilukutaito ja tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen sekä osallistuminen ja vaikuttaminen. (Opetushallitus 2016, 22.) Alla olevassa kuvassa laaja-alaisen osaamisen kehä.

Kuva 2. Laaja-alainen osaaminen (Opetushallitus 2017b).

3.2.3 Pedagoginen dokumentointi

Pedagoginen dokumentointi sekä toiminnan arviointi on Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa otettu erityiseksi kehittämisen kohteeksi ja sen mukaan pedagoginen dokumentointi on tapa päästä lähemmäksi lapsen ajattelua ja koko kasvatusprosessia (Helelius & Lummenlahti 2018, 149). Dokumentointi voidaan jakaa kahteen toisiaan täydentävään osaan, jotka ovat dokumentoinnin sisältö ja dokumentoinnin prosessi. Dokumentoinnin sisällöllä tarkoitetaan esimerkiksi valokuvia, piirroksia, kasvunkansioita, muistiin kirjoitettuja tai muussa muodossa tallennettuja haastatteluita, päiväkotiryhmän toiminnasta tehtyjä muistiinpanoja tai videoita sekä kasvattajien, vanhempien ja lasten keskusteluista tehtyjä muistiinpanoja tai muita tallenteita. (Rintakorpi & Vihmari-Henttonen 2017, 10–11.)

Vasta dokumentoinnin prosessointi antaa merkityksen koko dokumentointityölle. Pelkät dokumentit sellaisenaan eivät vielä edesauta varhaiskasvatuksen kehittämistä ja toisin sanoen dokumentointi tarkoittaa sisältöjen tuottamista. Pedagoginen dokumentointi tar-

koittaa varhaiskasvatustoiminnan suuntaamista ja muokkaamista dokumentoinnista saadun sisällön, tiedon ja uuden ymmärryksen avulla. Pedagoginen dokumentointi prosesseineen tuottaa monenlaisia kertomuksia lapsen elämästä ja varhaiskasvatuksesta. (Rintakorpi & Vihmari-Henttonen 2017, 11.) Siksi pedagoginen dokumentointi on tärkeä ja keskeinen työmenetelmä varhaiskasvatuksessa (Opetushallitus 2016, 37). Lapsen henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma on osa pedagogista dokumentointia (Helenius & Lummenlahti 2018, 149).

Pedagoginen dokumentointi on jatkuva prosessi, jossa havainnot, dokumentit ja niiden vuorovaikutuksellinen tulkinta muodostavan käsityksen ja ymmärryksen pedagogisesta toiminnasta. Se mahdollistaa lasten ja heidän huoltajien osallistumisen varhaiskasvatuksen toiminnan arviointiin, suunnitteluun ja kehittämiseen. (Opetushallitus 2016, 37.) Pedagogisella dokumentoinnilla varhaiskasvatusta tehdään näkyväksi (Ahonen 2017, 140). Dokumentointi antaa pitkällä aikavälillä myös lapselle itselleen välineen itsearviointiin (Helenius & Lummenlahti 2018, 149).

Pedagoginen dokumentointi tuottaa tärkeää tietoa lasten elämästä. Varhaiskasvatuksessa suunnitelmallisella dokumentoinnilla henkilöstö oppii tuntemaan yksittäistä lasta. Tietoa saadaan lasten kehityksestä, kiinnostusten kohteista, ajattelusta, oppimisesta ja tarpeista sekä lapsiryhmän toiminnasta monipuolisella tavalla. Pedagoginen dokumentointi auttaa henkilöstöä ymmärtämään lasten välisiä suhteita sekä vuorovaikutuksen luonnetta. Lasten jo saavuttamat tiedot ja taidot, kiinnostuksen kohteet ja tarpeet saadaan näkyväksi pedagogisen dokumentoinnin avulla ja saatuja tietoja ja ymmärrystä hyödynnetään esimerkiksi oppimisympäristöjen, toiminnan tavoitteiden, menetelmien ja sisältöjen muokkaamisessa jatkuvasti lasten kiinnostusta ja tarpeita vastaavaksi. Näin pedagoginen dokumentointi toimii toiminnan suunnittelun perustana. (Opetushallitus 2016, 37.) Viisaalla dokumentoinnilla, joka kohdistuu oikeanlaisiin asioihin voi edistää varhaiskasvatuksen laatua (Helenius & Lummenlahti 2018, 149).

3.2.4 Monialainen yhteistyö

Päiväkodeissa varhaiskasvatuksen yksi voimavaroista on moniammatillisuus. Varhaiskasvatustilain mukaan kunnan on toimittava monialaisessa yhteistyössä ja luotava tarvittavat yhteistyörakenteet lapsen tuen mahdollistamiseksi. Yhteistyön merkitys korostuu, kun jollain yhteistyötahoista herää huoli lapsen kehityksestä tai hyvinvoinnista. Kun yhteistyö on lapsen tarpeita vastaava, kaikkien osaaminen on käytössä. Myös vastuu- ja

tehtäväalueet sekä ammattiroolit toteutuvat silloin tarkoituksenmukaisella tavalla. Pedagogiikan merkitys ja lastentarhanopettajan pedagoginen vastuu korostuvat varhaiskasvatuslaissa entisestään, sillä kokonaisvastuu lapsiryhmän toiminnan suunnittelusta, toiminnan suunnitelmallisuuden ja tavoitteellisuuden toteutumisesta sekä toiminnan arvioinnista ja kehittämisestä, on lastentarhanopettajalla. Kuitenkin lastentarhanopettajan, lastenhoitajat ja muu varhaiskasvatushenkilöstö suunnittelevat ja toteuttavat toimintaa yhdessä. (Opetushallitus 2016, 17; Varhaiskasvatuslaki 540/2018.)

Varhaiskasvatuksessa monialainen yhteistyö näkyy vahvasti silloin kun lapsella on erityisen tuen tarvetta. Lapsen vaikea vamma, sairaus, kehityksen viivästyminen tai sosioemotionaaliseen kehitykseen liittyvät vaikeudet voivat tarkoittaa sitä, että lapsi tarvitsee yleensä kokoaikaista, jatkuvaa ja yksilöllistä tukea. Lapsella voi olla usealla kehityksen osa-alueella haasteita tai jollakin alueella erittäin suuri tuen tarve. Vertaisryhmässä lapsen kehityksen ja oppimisen tuki edellyttää suunnitelmallisuutta, erityisosaamista ja mahdollisesti erilaisia järjestelyjä tai apuvälineitä. Tuki voi edellyttää henkilöstön erityispedagogisen, sairaanhoidollisen osaamisen vahvistamista tai monialaista yhteistyötä sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden kanssa. (Opetushallitus 2016, 17.)

3.3 Osallisuuden toteutuminen varhaiskasvatuksessa

Päivähoidon aloittaminen tarkoittaa lapselle uuteen yhteisöön liittymistä ja uusien tapojen sekä käytäntöjen oppimista ja omaksumista mikä tapahtuu vähitellen. Osallisuus rakentuu vuorovaikutuksessa aikuisiin ja toisiin lapsiin. Lapsen suhde osallisuuteen onkin hyvin käytännöllinen ja osallisuus toteutuu, kun lapsi kokee tulevaisuutensa ymmärretyksi ja kuulluksi. Hänen aloitteisiinsa ja ideoihinsa suhtaudutaan kannustavasti mutta ennen kaikkea myönteisesti. Lapsi saa ja voi tehdä valintoja ja osallistua päätöksentekoon. Lapsen kokemus siitä kokeeko hän olevansa aktiivinen toimija omassa elämässään, on riippuvainen ja yhteydessä hänen hyvinvointiinsa. (Järvinen & Mikkola 2015, 17.)

Puhuttaessa osallisuudesta kuulee usein mainittavan myös osallistamisen. Osallistaminen tarkoittaa sellaisia toimenpiteitä, joilla esimerkiksi päivähoiton henkilökunta yrittää saada lapsia tai heidän vanhempiaan osallisiksi. Osallisuus on kuitenkin vapaaehtoista. Osallistamisen käsitteen autoritaarisen luonteen vuoksi tulisi puhua lapsen ja vanhemman osallisuuden mahdollistamisesta. (Turja 2017, 44–45.)

Syvimmässä merkityksessään osallisuus tarkoittaa sitä, että ihmiset tulevat kuulluksi ja he voivat vaikuttaa heitä koskeviin asioihin osallistumalla yhteisössään asioiden suunnitteluun ja päätöksentekoon mutta samalla ottaen myös vastuuta asioiden toteutukseen. Toisaalta se ymmärretään kapeasti yksittäisen lapsen mielihalujen kuulemisena ja toteuttamisena, vaikka osallisuus on yhteisöllinen ilmiö. Niin aikuisilla kuin lapsilla tulee olla oikeus ilmaista oma näkemyksensä asiasta, mutta samalla tulee kuulla myös muiden näkemys asiasta, jolloin tavoitteena on löytää yhteisiä ratkaisuja. Tämä vaatii taitoa ja aikaa neuvotella yhdessä asioista. (Turja 2017, 45.)

Päiväkodin arki tarjoaa monenlaisia ja spontaaneja tilaisuuksia lapsen osallisuudelle. Lasten osallisuus on moniulotteista ja voi näyttäytyä monenlaisena toimintana mutta osallisuuden toteutumiseksi on tiettyjä perusedellytyksiä. Keskeiset edellytykset liittyvät kieleen ja kommunikaatioon, tiedonsaantiin sekä materiaaliin resursseihin. Koko osallisuuden lähtökohdana ja lopputulemana voidaan nähdä tunnetason tekijät, jossa merkittävää on ennen kaikkea luottamus omaan itseen ja muihin. Lapsen kuulemiseksi tarvitaan yhteinen kieli, jotta hän voi saada tietoa ja osallistua keskusteluihin tai neuvotteluihin. Yksittäisen lapsen kommunikaatiotaidot voivat olla eri syistä rajoittuneet ja tällöin osallisuutta voidaan tukea esimerkiksi kuvien avulla ja tukiviittomilla. Edellä mainittuihin asioihin perehtyminen on tärkeää, kun halutaan mahdollisuus kaikkien lasten osallisuuden tukemiseen ja vahvistamiseen. Erityisesti avainasemassa on aikuisen kyky havainnoida lasta. (Turja 2017, 47–50.)

Lasten on vaikea esittää ideoita tai olla suunnittelemassa ja päättämässä asioista, jos he eivät tiedä oman yhteisönsä tavoitteista riittävästi ja omasta roolistaan siinä sekä yhteiseen käyttöön hankituista välineistä ja materiaaleista. Siksi aikuisen tehtävänä onkin antaa tietoa sellaisessa muodossa, että lapset voivat ymmärtää sitä. Materiaaliset resurssit koskevat päiväkodin välineitä ja tiloja, joita toiminnassa tarvitaan, vaikka niiden käyttömahdollisuus ja saatavuus saattavat lapsille olla rajalliset. (Turja 2017, 50.)

Lapsen osallisuuden tavoitteita ovat itsetunnon vahvistaminen, elämänhallinnan ja mielekkyyden lisääminen, syrjäytymisen ehkäisy, vastuuseen kasvaminen, lasten elämän kannalta mielekkäiden ratkaisujen toteutuminen ja yhteisöllisyyden sekä yhteisöön kuulumisen tunteen lisääntyminen (Järvinen & Mikkola 2015, 14). Lasten tulisi pystyä olemaan mukana toimintaprosessin kaikissa vaiheissa ja esittää omia ideoitaan, suunnitella toimintaa, tehdä valintoja ja ennen kaikkea olla mukana toteuttamassa suunniteltua asiaa ja arvioimassa sitä. Parhaimmat lähtökohdat osallisuuteen on lapsilla, jotka luottavat itseensä, tuntevat päiväkotinsa ja ryhmänsä tavat, tilat ja mahdollisuudet sekä

osaavat kommunikoida niin, että muut ymmärtävät heitä. Aikuisten tulisikin tasoittaa eroja ottamalla huomioon lasten erilaiset lähtökohdat, jotta pystyttäisiin lisäämään kaikkien lasten perusedellytyksiä osallisuuteen. (Turja 2017, 48, 50.)

Osallisuus on monien tekijöiden summa ja vaatii henkilöstöltä yhteistä ymmärrystä siitä, mitä osallisuus on ja miten sen mahdollisuuksia voidaan luoda yhdessä lasten kanssa. Varhaiskasvatusympäristö, joka kutsuu osallisuuteen, tarjoaa lapselle mahdollisuuden kokea itsensä tärkeäksi osaksi yhteisöään ja tekojensa kautta hän saa olla toisille tarpeellinen. Yhdessä nämä kokemukset luovat lapselle tunteen siitä, että hän on aktiivisesti mukana rakentamassa parempaa elämää ja hyvinvointia itselleen ja muille. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on luoda yksilölle ja yhteisölle mahdollisuuksia kasvaa ja kehittyä parhaaksi itsekseen. (Helin ym. 2018, 19.)

Varhaiskasvatuslaki lapsen osallisuuden mahdollistajana

Varhaiskasvatuslain 3 §:ssä on kohdistettu huomiota erityisesti lapsen kohteluun ja kasvatukseen. Osallisuus nousee siinä esiin varhaiskasvatuksen tavoitteina. Yhtenä tavoitteena on

”varmistaa lapsen mahdollisuus osallistua ja saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin.”

Varhaiskasvatuslaissa on myös haluttu nostaa esiin muutamia varhaiskasvatuksen eri osa-alueita ja teemoja. Yksi osateema liittyy lapsen osallisuuteen ja siitä on säädetty 20 §:ssä seuraavanlaisesti:

”Lapsen varhaiskasvatusta suunniteltaessa, toteutettaessa ja arvioitaessa lapsen mielipide ja toivomukset on selvitettävä ja otettava huomioon hänen ikänsä ja kehityksensä edellyttämällä tavalla.”

”Lapsen vanhemmille tai muille huoltajille on annettava mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa lapsensa varhaiskasvatuksen suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin.”

”Lapsille ja heidän vanhemmilleen tai muille huoltajilleen on toimintayksikössä järjestettävä säännöllisesti mahdollisuus osallistua varhaiskasvatuksen suunnitteluun ja arviointiin.”

(Varhaiskasvatuslaki 540/2018.)

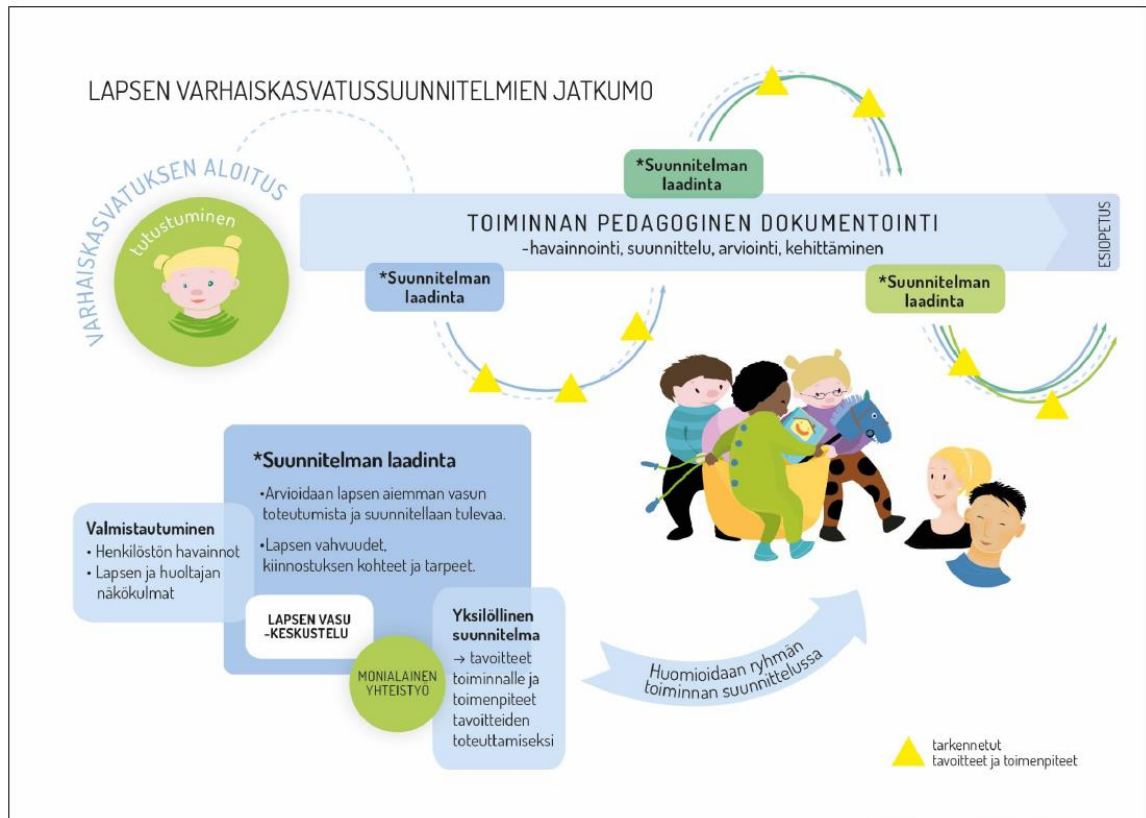
4 LAPSEN VARHAISKASVATUSSUUNNITELMA

4.1 Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma kehityksen ja oppimisen tukena

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmia on laadittu yleisesti ennen varhaiskasvatustilain voimaantuloa ja niiden tukena ovat olleet suositukset varhaiskasvatussuunnitelman perusteista (Ahonen 2017, 22). Varhaiskasvatustilainssa lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisesta ja sisällöstä määritellään tarkemmin. Laki takaa sen, että päiväkodissa tai perhepäivähoidossa olevalle lapselle on aina laadittava henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma hänen kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin tukemiseksi ja tavoitteiden saavuttamiseksi. (Varhaiskasvatustilain 540/2018.) Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma takaa lapsen oikeuden saada suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatusta, opetusta ja hoitoa missä päin Suomea tahansa (Salminen & Poikonen 2017, 64).

Lähtökohtana lapsen varhaiskasvatussuunnitelmalle on oltava lapsen etu ja tarpeet. Suunnitelmaan kirjataan tavoitteet pedagogiselle toiminnalle ja se laaditaan päiväkodissa tai perhepäivähoidossa. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on tärkeä dokumentti, johon kirjataan lapsen kehitykseen, oppimiseen ja hyvinvointiin liittyvät ja niitä tukevat tavoitteet ja toimenpiteet. Suunnitelmaa laadittaessa kuvataan myös lapsen osaaminen, vahvuudet ja kiinnostuksen kohteet sekä yksilölliset tarpeet. (Opetushallitus 2016, 10.) Lisäksi suunnitelmaan kirjataan, jos lapsella on erityinen tuen tarve, tukitoimenpiteet ja niiden toteuttaminen (Varhaiskasvatustilain 540/2018). Lapsen yksilöllinen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan yhteistyössä varhaiskasvatustilainhenkilöstön ja lapsen huoltajien kanssa mutta laatimisesta vastaa lastentarhanopettaja (Rintakorpi & Vihmari-Henttonen 2017, 32).

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden myötä varhaiskasvatustilain kytkeytyy entistä tiiviimmin osaksi elinikäisen kasvun ja oppimisen polkua ja siitä löytyy monia yhtymäkohtia myös esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmiin. Suomalaisen kasvatustilain- ja koulujärjestelmän yhtenäinen arvoperusta, lapsi- ja oppimiskäsitykset sekä laaja-alaisen osaamisen tavoitteet turvaavat lapsen näkökulmasta johdonmukaisesti etenevän oppimispolun. (Opetushallitus 2017b.) Jokaisella lapsella on oikeus edetä oppimisessaan siten, että varhaiskasvatustilainesta ja esiopetustilainesta muodostuu lapselle mielekäs jatkumo (Opetushallitus 2016, 37). Alla olevassa kuviossa Opetushallitus esittää lapsen varhaiskasvatustilain suunnitelmien jatkumon.

Kuva 3. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmien jatkumo (Opetushallitus 2018a).

4.2 Varhaiskasvatuskeskustelut

Varhaiskasvatuksen arki on erilaisten keskustelujen täyttämää ja päiväkodissa kohtaamiset ja keskustelut sijoittuvat päivän monien tapahtumien virtaan. Osa keskusteluista on luonteeltaan lyhytkestoisia kohtaamisia eteisessä tai päiväkodin portilla sekä lasten leikkiessä. Osa taas on ennalta sovittuja tapaamisia tiettyjen asioiden selvittämiseksi tai muun erityisen tarkoituksen vuoksi. Tällaiset keskustelut voivat olla varhaiskasvatuskeskustelut vanhempien/huoltajien kanssa ja pedagogiset palaverit, yhteistyökeskustelut sekä erilaiset konsultaatiokeskustelut. (Karila & Nummenmaa 2011, 13.)

Varhaiskasvatuskeskustelut keskittyvät lapsen hyvinvoinnin turvaamiseen ja hänen kehityksensä ja oppimisensa edistämiseen. Keskustelukäytännöt kuitenkin vaihtelevat melkoisesti. (Karila 2011, 61–62.) Monissa kunnissa varhaiskasvatustilaa sovelletaan lastentarhanopettajien vähäisen määrän vuoksi siten, että varhaiskasvatuskeskustelun käy joku ryhmän varhaiskasvatushenkilöstöstä, esimerkiksi lastenhoitaja. Lastentarhanopettaja vastaa kuitenkin ensisijaisesti lapsen varhaiskasvatussuunnitelmasta. (Rintakorpi &

Vihmari-Henttonen 2017, 35.) Keskustelutilaisuudessa huoltajien odotukset ja näkemykset kasvatuskysymyksistä kirjataan muistiin (Helenius & Lummenlahti 2018, 139).

Lastentarhanopettajat, huoltajat ja lapsi laativat varhaiskasvatussuunnitelman muodostaen yhteisiä merkityksiä ja yhteisen ymmärryksen siitä, mitkä ovat lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tavoitteet pedagogisesta, yksilöllisestä, sosiaalisesta ja kulttuurisesta näkökulmasta. Suunnitelma luo pohjan lapsen koko varhaiskasvatukselle. (Rintakorpi & Vihmari-Henttonen 2017, 33, 35). Äärimmäisen tärkeää on lapsen kiinnostuksen kohteiden huomioiminen laadittaessa lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa. Pedagoginen toiminta rakentuu lapsen yksilölliset tarpeet huomioiden mutta myös hänen mielenkiintonsa kohteet huomioivaksi. Lapsi motivoituu toimintaan aivan erilaisella tavalla, kun toiminta muovautuu hänen luontaisista kiinnostuksen kohteistaan. (Ahonen 2017, 24.) Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman on myös oikeasti siirryttävä dokumentista käytäntöön ja se pitäisi nähdä työkaluna, jonka avulla lapsen oikeudet toteutuvat. On muokattava toimintatapoja, tavoitteita ja kehityttävä lapsen kasvun ja osaamisen myötä. (Rintakorpi & Vihmari-Henttonen 2017, 32, 35.)

Lapsen kuuleminen varhaiskasvatuskeskusteluissa

Lapsen oppimisen kannalta on tärkeää, että hän on itse mukana kertomassa elämästään ja lapselle tulee taata oikeus osallistua omaan varhaiskasvatuskeskusteluunsa ja vaikka edes hetken olla paikalla. Lapsen mielipide on kuitenkin jossain muodossa selvitettävä ja otettava huomioon varhaiskasvatussuunnitelmaa laatiessa. Pienikin lapsi osaa näyttää esimerkiksi pöydälle tulostetuista valokuvista tai omasta kasvunkansiostaan kivoja asioita. (Rintakorpi & Vihmari-Henttonen 2017, 32–33.)

Vuonna 2014 tehdyssä tutkimuksessa tutkittiin pedagogista laatua etenkin tasavertaisina mahdollisuuksina osallistua päätöksentekoon varhaiskasvatuksessa. Tutkimuksen aineisto muodostui tutkijan havainnointipäiväkirjasta, 13 opettajan itsedokumentoinnista ja haastatteluista sekä 104 lapsen henkilökohtaisista varhaiskasvatussuunnitelmista. Lapset olivat iältään 2–7-vuotiaita. Tutkimustuloksista käy ilmi, että lapsen osallistuminen ja kuuleminen varhaiskasvatussuunnitelmassa oli harvinaista. Yleensä mainittiin, että lapsen mielipiteet ja mieltymykset otetaan huomioon ja opettaja kannustaisi ja tukisi lasta ilmaisemaan mielipiteitään. Lasten etu mainittiin myös usein mutta se ei johtanut suoriin muutoksiin järjestelyissä tai arjen toiminnoissa. (Paananen & Lipponen 2016, 79, 81.)

Lapsen sukupuolella huomattiin olevan yhteys lapsen kuulluksi tulemiseen. Tyttöjen mielihiteet ja näkemykset otettiin paljon helpommin huomioon kuin poikien. Kuitenkin niissä seitsemässä varhaiskasvatussuunnitelmassa, joissa lasta oli oikeasti kuultu, johti opettajien kertomusten mukaan konkreettisiin muutoksiin toiminnassa. Tutkimuksessa kävi ilmi myös se, etteivät lastentarhanopettajat olleet välttämättä lukeneet lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa ennen haastattelua, jos sen oli tehnyt joku toinen ryhmän henkilökunnasta ja suunnitelmaa ei välttämättä oltu katsottu enää sen tekemisen jälkeen. (Paananen & Lipponen 2016, 84–85.)

4.3 Arviointi varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatuksessa lapsen kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin tukeminen edellyttää jatkuvaa havainnointia, dokumentointia ja arviointia niin lapsen tuen tarpeista kuin toimenpiteiden vaikutuksista ja riittävydestä. Voidaan tarkastella esimerkiksi käytössä olevia toimintatapoja, oppimisympäristöä ja sen soveltuvuutta lapselle. Tarkastelujen pohjalta arvioidaan, voidaanko lapselle toteuttaa paremmin sopivia pedagogisia ratkaisuja muuttamalla toimintatapoja tai ympäristöä. Tuen suunnittelu tapahtuu arvioinnin perusteella ja siinä on oltava myös hyvä monialainen asiantuntijanäkemyks. (Opetushallitus 2016, 17.)

Lasten kehitystä seurataan ja arvioidaan asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi. Varhaiskasvatuskeskusteluissa tähän osallistuvat varhaiskasvatushenkilöstö, lapsen huoltajat ja mahdollisesti lapsi itse. (Helenius & Lummenlahti 2018, 140.) Varhaiskasvatuslain voimaantulon myötä yksilötason arviointi tuli velvoittavaksi, mikä tarkoittaa lapsen varhaiskasvatussuunnitelmien arviointia yhdessä lapsen huoltajien kanssa. Tämä ei kuitenkaan tarkoita yksittäisen lapsen tieto- tai taitoalueen arvioimista vaan eritoten lapsen kokonaisvaltaisen oppimisen ja hyvinvoinnin tarkastelua ja sitä, kuinka varhaiskasvatuksen toiminta on tukenut juuri tätä lasta. (Salminen & Poikoinen 2017, 66.) Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on osa pedagogisen dokumentoinnin prosessia ja sen suunnitelmallista dokumentointia tarvitaan lasten kehityksen ja oppimisen tuen tarpeiden arvioinnissa (Opetushallitus 2016, 37).

Varhaiskasvatuksen laatua kehitetään systemaattisen arvioinnin avulla ja sitä toteutetaan niin kansallisella kuin paikallisella tasolla. Varhaiskasvatuksen järjestäjien tulee arvioida muun muassa paikallisia varhaiskasvatussuunnitelmia ja niiden toteutumista. Yk-

siköt arvioivat toiminnan järjestelyjä ja pedagogiikan toteutumista sekä lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa yhdessä huoltajien kanssa vähintään kerran vuodessa. Arvioinnin avulla varhaiskasvatuksen vahvuudet ja kehittämisen tarpeet tehdään näkyväksi. (Opetushallitus 2017b.) Laadunarviointi tekee varhaiskasvatuksen ja sen tavoitteet sekä toteuttamisen näkyväksi. Se kertoo esimerkiksi siitä, mitä varhaiskasvatuksessa pidetään tärkeänä, miten lapsiin suhtaudutaan ja minkälaisia pedagogisia käytäntöjä toteutetaan. Laadunarviointi määrittelee päivähoidon ammatillisen työn ja se toimii yhteistyön, johtajuuden sekä ohjausjärjestelmän välineenä. Arviointi on varhaiskasvatuksen ja sen kasvatustoiminnan kehittämistyön perusta. Laadunarviointi avaa arvokkaan näkökulman varhaiskasvatussyksikköjen todellisuuteen. (Hujala & Fonsén 2017, 312–313, 326.)

4.4 Lomakkeen rakenne ja vaatimukset

Lapsen varhaiskasvatyslomakkeelle ei ole määritetty tiettyä rakennetta, jota laadinnassa pitäisi noudattaa. Monissa kunnissa ja yksiköissä onkin aloitettu uusien lomakkeiden kehittämistyö. (Ahonen 2017, 22.) Opetushallituksen vaatimukset ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteet antavat kuitenkin tietyt raamit ja lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tulee sisältää seuraavat asiat:

- lapsen kehitykseen ja oppimiseen liittyvät vahvuudet sekä lapsen kiinnostuksen kohteet
- lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia tukevat tavoitteet sekä toimenpiteet tavoitteiden toteuttamiseksi sekä toteutumisen arviointi
- lapsen mahdollisesti tarvitsema tuki
- mahdollinen lääkehoitosuunnitelma
- lasten, henkilöstön ja huoltajien yhdessä sopimat asiat
- suunnitelman laatimiseen osallistuneet muut mahdolliset asiantuntijat
- tieto siitä, milloin suunnitelma on laadittu ja tarkistettu ja milloin suunnitelma tarkistetaan seuraavan kerran

(Opetushallitus 2016, 11.)

Opetushallitus on antanut ohjeistuksen lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa koskien 20.6.2017 sekä luonut mallilomakkeen (Liite 3).

”Mallilomake sisältää ne asiat, jotka varhaiskasvatussuunnitelman perusteet normina edellyttävät. Näiden norminmukaisten kohtien lisäksi lomakkeeseen on lisätty muita tietoja sisältäviä kohtia, jotka ovat lapsen varhaiskasvatuksen toteuttamisen kannalta hyödyllisiä.”

(Opetushallitus 2018a.)

Vaikka lomakkeeseen tulee kuvata lapsen osaamista, painottuvat lapsen varhaiskasvatussuunnitelmassa ennen kaikkea varhaiskasvatuksen pedagogiset tavoitteet ja toiminta sekä yksittäisen lapsen arvioinnin sijaan arvioidaan varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria ja varhaiskasvatushenkilöstön toimintatapoja sekä niiden toteutumista. (Ahonen 2017, 23.)

4.5 Tietosuoja ja salassapito

Henkilötietojen käsittelyyn sovelletaan tällä hetkellä henkilötietolakia ja sen lisäksi toukokuun 25. päivänä 2018 tuli sovellettavaksi myös EU:n yleinen tietosuoja-asetus (General Data Protection Regulation, GDPR). Se kumoaa vuonna 1995 laaditun henkilötietodirektiivin, korvaten samalla henkilötietolain henkilötietojen käsittelyyn sovellettavana yleislakina. Tietosuoja-asetuksen tarkoituksena on saada aikaan vahva ja johdonmukainen tietosuojakehys koko EU:n laajuudelta. Sen yhtenä merkittävimmistä tavoitteista onkin parantaa luonnollisten henkilöiden mahdollisuuksia valvoa omia henkilötietojaan ja niiden käsittelyä. Koska tietosuoja-asetuksen säännökset ovat paikoitellen henkilötietolakia yksityiskohtaisemmat, tiukentaa se henkilötietojen käsittelyn vaatimuksia ja edellytyksiä. Kun kyse on EU-asetuksesta, tietosuoja-asetusta tullaan soveltamaan kaikissa sen jäsenvaltioissa sellaisenaan, eikä asetuksen säännöksistä voida poiketa kansallisesti edes lainsäädännöllä tai viranomaisen antamalla määräyksillä. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2018a.)

Lyhyesti tietosuoja-asetus tarkoittaa sitä, että sen mukaan henkilötiedoilla tarkoitetaan kaikkia tunnistettavia tai tunnistettavissa olevia luonnolliseen henkilöön liittyviä tietoja. Asetuksen mukaan tunnistettavissa olevana pidetään henkilöä, joka voidaan suoraan tai epäsuorasti tunnistaa erilaisten tunnistetietojen perusteella, joita voivat olla esimerkiksi nimi, henkilötunnus, osoite ja tiedot poissaoloista tai saaduista arvosanoista. Myös sähköisessä ympäristössä toimimisesta tulleet tiedot voivat olla henkilötietoja mutta ne voivat olla myös kirjallisessa muodossa, kuten esimerkiksi valokuvat, ääni- ja videotallenteet. (Opetushallitus 2018b.) Tietosuoja-asetus on läsnä myös varhaiskasvatuksessa.

Varhaiskasvatuksessa lapsen ja koulussa oppilaiden henkilötiedot tulee suojata siten, etteivät ulkopuoliset pääse niihin käsiksi, eikä esimerkiksi sellainen henkilökuntaan kuuluva, joka ei tarvitse tietoja työtehtävässään, saa niitä luettavakseen missään muodossa. Tiedot tulee suojata myös laittomalta käsittelyltä, ettei niitä voida vahingossa hävittää, muuttaa, luovuttaa tai siirtää ja salassa pidettävien tai arkaluontoisten tietojen kohdalla nämä vaatimuksen korostuvat entisestään. (Opetushallitus 2018b.)

Asiakirjojen säilyttämisessä tulee noudattaa erityistä huolellisuutta ja niitä tulee säilyttää lukituissa kaapeissa sekä tietojärjestelmät tulee suojata käyttäjätunnuksin ja salasanoin. Varhaiskasvatuksen henkilökunnalle annetaan vain työtehtävien edellyttämien käyttöoikeudet ja lisäksi henkilökunnalle tulee kertoa tietosuojan ja tietojen suojaamisen tärkeydestä. (Opetushallitus 2018b.) Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on salassa pidettävä asiakirja (Varhaiskasvatuslaki 540/2018). Myös julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 25-k määrittää asiakirjan salassa pidettäväksi, kun se sisältää tietoja sosiaalihuollon tai työhuollon asiakkaasta sekä tämän saamasta etuudesta tai tukitoimesta, henkilön terveydentilasta, terveydenhuollon ja kuntoutuksen palvelusta tai henkilön seksuaalisesta käyttäytymisestä ja suuntautumisesta (Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta 621/1999).

Vaikka varhaiskasvatuksen asiakkuus ei kaikilta osin ole enää salassa pidettävä, on varhaiskasvatusta koskevassa lainsäädännössä edelleen sääntöjä siitä, mitä varhaiskasvatushenkilöstö saa työssään kuulemastaan ilmaista ja mitä ei (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2018b). Kuitenkin viestintä lapsen varhaiskasvatuksesta vastaavien henkilöiden ja tuen tarpeen, tukitoimenpiteiden ja niiden toteuttamisen arviointiin osallistuvien henkilöiden välillä helpottuu, koska heillä on salassapitovelvollisuuden estämättä oikeus saada tosiltan ja luovuttaa toisilleen tietoja, jotka ovat varhaiskasvatuksen järjestämisen, tuottamisen ja tuen arvioinnin kannalta välttämättömiä (Vehkamäki ym. 2018, 28). Salassa pidettäviä tietoja ovat edelleen mm. henkilön tuloja, varallisuutta, terveydentilaa, vammaisuutta ja elintapoja sekä muita henkilökohtaisia oloja koskevat asiat. Huomioitavaa on myös se, että lapsen ja hänen perheensä tietoja saa käsitellä vain siinä laajuudessa kuin varhaiskasvatuksen järjestämiseksi on tarpeen. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2018b.) Jos lapsen varhaiskasvatus siirtyy toisen varhaiskasvatuksen järjestämään varhaiskasvatukseen, on aikaisemman varhaiskasvatuksen järjestäjän toimitettava salassapitosäännösten estämättä lapsen varhaiskasvatuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot uudelle varhaiskasvatuksen järjestäjälle (Varhaiskasvatuslaki 540/2018).

5 KEHITTÄMISHANKKEEN METODISET VALINNAT

Kehittäminen on laaja, monisyinen käsite ja se tulee lähelle niin muutosta, uudistumista, arviointia, oppimista kuin innovointia. Kehittämistoiminta on niin ikään kuin risteyspaikka, jossa vanha ja uusi sekä mennyt ja tuleva leikkaavat. Kehittäminen toimintana tapahtuu ajassa ja paikassa sekä näyttäytyy niin yksilöissä kuin yhteisöissäkin. Ilmiönä se kytkeytyy osaksi isoja yhteiskunnallisia virtauksia, joita analysoidessa voidaan puhua mm. kilpailu-, arviointi- ja projektiyhteiskunnasta, jossa sosiaalialan työtä ja työyhteisöjä kehitetään. (Seppänen-Järvelä 2009, 185.)

Kehittämistyö saa usein alkunsa siitä, että organisaation johto ei ole tyytyväinen vallitsevaan tilanteeseen, mutta aloite kehittämisestä voi tulla myös henkilöstön suunnalta. Työntekijät itsessään ovat usein parhaita kehittämistarpeen ilmaisijoita. (Kirjonen 2009, 118–119.) Tässä kehittämishankkeessa aloite lähti varhaiskasvatushenkilöstöltä. Liitteessä 1 kuvataan kehittämishankkeen aikataulu vaihe vaiheelta.

Kehittämistyön komponentit ovat interventioita organisaation sisällä ja toiminnan lopullisena maalitauluna ovat tavallisesti organisaation menettelytavat ja toteutus muistuttaa joissain määrin induktiivista tutkimusta, etenemistä pienin askelin, kokeilevasti tunnistellen onko suunta oikea. Voidaankin sanoa, että kehittämistyö on läheistä sukua toimintatutkimukselle. (Kirjonen 2009, 124–125.) Toimintatutkimuksessa yhdistyy käytännön kehittämistyö ja tutkimus (Heikkinen 2015, 204).

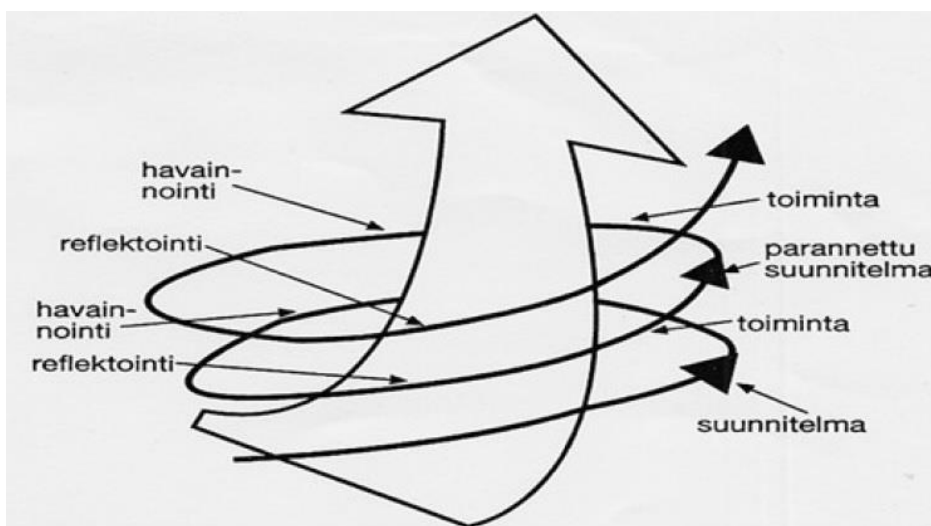
Toimintatutkimuksen perustajana pidetään Kurt Lewiniä. Toimintatutkimus on yksikertaisesti itsereflektiivinen tutkimustapa, jossa sen osallistujat sosiaalisissa tilanteissa pyrkivät kehittämään omia käytäntöjään järkiperaisemmiksi ja oikeudenmukaisemmiksi sekä ymmärtämään syvällisemmin näitä käytäntöjä ja tilanteita, joissa niitä toteutetaan. Lewin loi perustan toimintatutkimuksen itsereflektiivisestä syklistä, jossa toiminta, havainnointi ja reflektointi seuraavat toisiaan. Se on edelleen keskeinen lähtökohta toimintatutkimukselle. (Carr & Kemmis 1986, 162.)

Tässä kehittämishankkeessa hyödynnettiin ja sovellettiin toimintatutkimuksen lähestymistapaa juurikin edellä mainitun läheisen suhteen johdosta mutta myös reflektiivisyyden, muutosintervention ja ihmisten osallistumisen vuoksi. Toimintatutkimukselle on monta erilaista näkökulmaa mutta niille kaikille yhteistä ovat reflektiivisyys, tutkimuksen

käytännölläisyys, muutosinterventio sekä ihmisten osallistuminen eri tavoin. (Heikkinen & Jyrkämä, 1999, 36).

5.1 Kehittämisprosessina etenevä spiraalimalli

Toimintatutkimuksessa prosessi hahmotellaan usein itsereflektiivisenä kehänä. Siinä suunnitelma, toiminta, sen havainnointi, reflektointi ja uudelleen suunnittelu seuraavat toisiaan. Kun useita syklejä asetellaan peräkkäin, syntyy etenevä spiraali, mikä kuvaa kuinka toiminta ja ajattelu liittyvät toisiinsa suunnittelun, toiminnan, havainnoinnin, reflektion ja uudelleensuunnittelun sykleinä. (Heikkinen & Jyrkämä 1999, 36–37.) Alla olevassa kuviossa on esitelty toimintatutkimuksen spiraali.

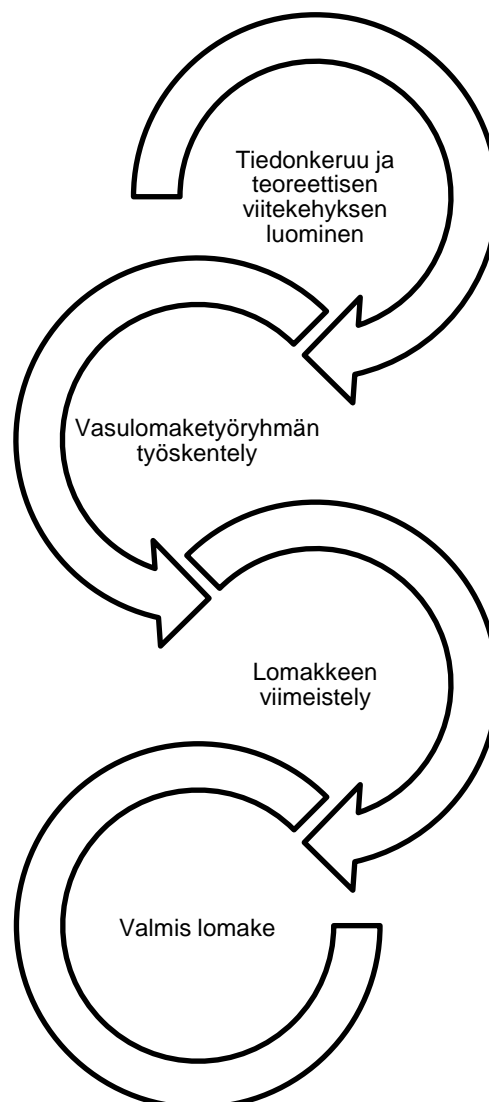

Kuvio 1. Toimintatutkimuksen spiraali (Heikkinen & Jyrkämä 1999, 37).

Kehittämishanke eteni toimintatutkimuksen kaltaisen spiraalimallin mukaisesti muodostaen kolme sykliä. Toimintatutkimuksen sykli alkaa suunnittelusta, jolloin tutkija suunnittelee ja toteuttaa jonkin uuden toimintavan. Toimintaa ja sen toteutusta havainnoidaan ja reflektoidaan käytännön aikana ja sen päätyttyä. Kokemusten ja havainnointien pohjalta suunnitellaan uusi ja entistä parempi toimintatapa, jolloin uusi sykli käynnistyy. (Heikkinen 2010, 35.)

Reflektiivisyys ja reflektointi näkyvät toiminnassa sekä sen arvioinnissa. Reflektion avulla esimerkiksi työyhteisö pohtii omia työkäytänteitä ja ajattelutapoja uudessa valossa. Reflektiivisyydellä tarkoitetaan ihmisen ajattelua ja pohdintaa omista toimintakäytänteistään

toiminnan aikana ja sen ulkopuolella. Ihminen pyrkii ymmärtämään omaa ajatteluaan ja toimintaansa sekä katsoo itseään ikään kuin toisilla silmillä. Tarkoituksena on kehittää omaa toimintaansa. (Heikkinen 2010, 33–35.) Näin voidaan omaksua uusia tapoja ajatella ja keskustella sekä oikeasti kehittää toimintaa. Toimintatutkimuksessa tutkija aktivoi ja kehittää toimintaa sekä käyttää suuren osan työajastaan erilaisiin keskusteluihin ja kokouksiin, joissa suunnitellaan ja arvioidaan toimintaa. Tutkija keskustelee niin organisaation johdon kuin työntekijöidenkin kanssa. (Heikkinen 2010, 29.) Alla olevassa kuviossa on esitetty karkeasti kehittämishankkeen prosessi. Tarkemmin syklejä kuvataan luvussa kuusi.

Kuvio 2. Kehittämishankkeen prosessi.

5.2 Kehittämismenetelmät ja aineistonkeruu

Kun kysytään, kuinka kehittäminen tapahtuu, joudutaan ajattelemaan niitä työvälineitä, tekniikoita ja menetelmiä, joita kehittämisessä voidaan käyttää. Sellaisen sopivan termin tai käsitteen löytäminen, joka vastaisi kysymykseen riittävän hyvin, ei välttämättä ole vaivatonta. Kyse ei kuitenkaan ole vain teknisistä välineistä tai prosessin vaihekuvauksista. Kehittämisen toimenpiteet pohjautuvat organisaation toiminnan ja muutoksen luonteesta. Tämä tarkoittaa toisin sanoen sitä, millaisena kehittämisen mahdollisuudet nähdään ja mitä niiden tuloksena organisaatiossa odotetaan. (Seppänen-Järvelä & Vataja 2009, 22.)

Alati muuttuvissa toimintaympäristöissä kehittäjän on oltava tietoinen pyrkimyksistään ja tavoitteistaan mutta olennaista on itseksi tuleminen, sillä motivoitunut ihminen kehittyä ja säteilee luovuutta ympärilleen. Kehitykselle suotuisalle ja ystävällisessä yhteisössä arvostetaan toimijoiden uusia pyrkimyksiä. Siellä vaalitaan ihmisten välistä kommunikaatiota, osataan välittää toisille uutta tietoa ja jakaa omia kokemuksia. Kun näitä taitoja on myös johdolla, voidaan sanoa olevan onnistumisen tiellä. (Kirjonen 2009, 116.)

Kehittämishankkeen aineistonkeruumenetelmät ovat luonteeltaan kvalitatiivisia eli laadullisia. Lähtökohtana kvalitatiivisille menetelmille on todellisen elämän kuvaaminen. Tutkittavaa kohdetta pyritään tutkimaan mahdollisimman kokonaisvaltaisesti ja ihmistä suositaan tiedonkeruun instrumenttina. Voidaan myös todeta, että kvalitatiivisen tutkimuksen pyrkimyksenä on löytää ja paljastaa tosiasioita, kuin todentaa jo olemassa olevia väittämiä tai totuuksia. Tapauksia käsitellään ainutlaatuisina. Laadullisessa tutkimuksessa kohdejoukko valitaan tarkoituksenmukaisesti ja käytetään laadullisia metodeja, kuten esimerkiksi lomakehaastattelua. (Hirsijärvi ym. 2015, 161, 164.) Kehittämishankkeen aineisto muodostui kehittämispäiväkirjasta, vasulomaketyöryhmän työskentelystä ja vanhempien lomakehaastattelusta.

Kehittämispäiväkirja

Tutkimuspäiväkirja tai tässä yhteydessä kehittämispäiväkirja on erinomainen apuväline niin tutkimuksen kuin kehittämishankkeen edistämiseksi ja seuraamisessa. Päiväkirjan pitäisi olla vaivattomasti mukana kulkeva vihko, johon on helppo kirjata havaintoja, ide-

oita, mietteitä ja kysymyksiä, joihin tulisi hakea vastauksia. Suunnitelmien ja niiden muutoksien kirjaaminen, epävarmuuden aiheet, epäilyt ja pelot ovat osa päiväkirjaa mutta myös tärkeimmät löydöt ja ilonaiheet. Päiväkirjaan voi kirjata lähdevinkkejä, ihmisten kommentteja tai yöllä mieleen tulleita ajatuksia. Säännöllisestä päiväkirjasta on monenlaista hyötyä ja se pitää kiinni työnteossa ja kirjoittamisessa. Se muistuttaa mihin kohtaan jäätiin viimeksi mutta näyttää ja kertoo edistymisestä, millaisia vaikeuksia oli ja miten päädyttiin tekemään juuri näin. Valintojen ja ratkaisujen perusteet unohtuvat helposti ja päiväkirjan avulla niihin palaaminen on helpompaa. (Hirsijärvi ym. 2015, 45.) Kehittämispäiväkirja kulki koko kehittämishankkeen aikana tiiviisti mukana ja siihen kirjattiin edellä mainittujen asioiden lisäksi kaikki vasulomaketyöryhmän tapaamiset.

Vasulomaketyöryhmä, keskustelut ja muistiinpanot

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman lomakkeen kehittämiseksi muodostettiin vasulomaketyöryhmä. Työryhmä muodostui kunnan varhaiskasvatushenkilöstöstä, joita olivat varhaiskasvatusjohtaja, päiväkodinjohtaja, kaksi varhaiskasvatuksen erityisopettajaa, kaksi lastentarhanopettajaa ja kaksi lastenhoitajaa. Perhepäivähoidon näkökulma haluttiin mukaan mutta edustajaa ei saatu työryhmään. Vasulomaketyöryhmä kokoontui yhdessä kunnan päiväkodissa ja tapaamiset sekä aikataulu suunniteltiin etukäteen. Työryhmästä haluttiin mahdollisimman monipuolinen, jotta lomakkeeseen saataisiin monialaisen yhteistyön synnyttämä näkemys.

Hyvin organisoitu ja toimiva työyhteisö luo otollisen perustan innostavalle projektille, tässä tapauksessa kehittämishankkeelle. Työnjako, tiedonkulku ja valta eivät saa olla esteenä uusiutumislle vaan niiden tulee olla joustavia. (Paasivaara ym. 2008, 31.) Työyhteisölähtöinen kehittäminen on yhteisen tekemisen, keskustelemisen ja oppimisen kokonaisuus (Seppänen-Järvelä & Vataja 2009, 11).

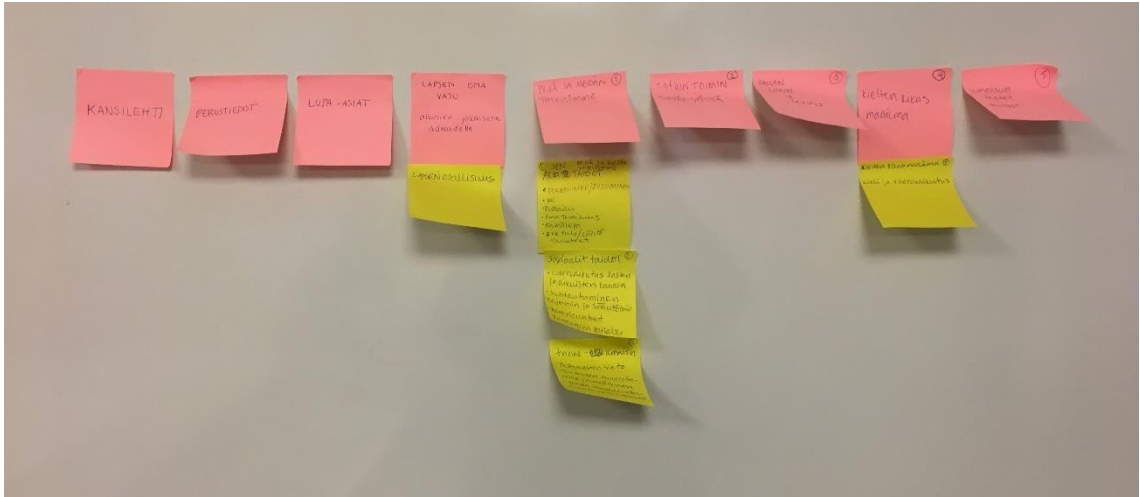
Työryhmätyöskentelystä voidaan puhua silloin, kun työyhteisön jäsenet työskentelevät perustehtävän suuntaisesti ja työskentelylle ominaista on tietoisuus tavoitteista, hyvä kosketus realiteetteihin sekä ennen kaikkea ryhmän valmius jatkuviin työtavoitteiden edellyttämiin muutoksiin työssä. Työryhmätyöskentelyn paras tuki on selkeät tavoitteet ja niiden ylläpitäminen. Ryhmätyöskentelyn onnistumista mittaa ryhmän keskustelu mutta ryhmä kehittyy koko ajan työskentelyn kuluessa erilaisten kehitysvaiheiden kautta. Ryhmässä opitaan yhdessä niin vuorovaikutustaitoja kuin uusia toimintatapoja. (Paasivaara ym. 2008, 46.)

Ihmisen toiminnassa on paljon piilevää, hiljaista ja sanatonta tietoa, koska ihmiset saattavat elää ja työskennellä tiedon keskellä mutta eivät osaa kuvailla mitä oikeastaan tekevät. Kun sanatonta tietoa ja osaamista pyritään tietoisesti ajattelemaan sekä keskustelemaan siitä, oppiminen tehostuu, esimerkiksi silloin kun vähemmän kokenut työntekijä keskustelee työstään kokeneen osaajan kanssa. (Heikkinen 2010, 34–35.) Ryhmäkeskustelu on kokonaisuudessaan hyvin monimuotoinen ja monitasoinen sosiaalinen vuorovaikutustilanne, jossa erilaiset tunteet, jännitteet, valtasuhteet, kulttuuriset erot ja ryhmän luovuus kohtaavat (Valtonen 2011, 90).

Oppiminen on luonteeltaan kokemuksellinen ja refleктоiva prosessi. Kehitettävä toiminta etenee spiraalimaisesti suunnittelun, toiminnan, havainnoinnin ja reflektionin kehänä. Kehittämistyössä tulisi olla kyse työyhteisön yhteisestä itsereflektiivisestä prosessista. Toiminnan muuttaminen ja kehittäminen vaativat inhimillistä dialogia, jolla oma mielipide altistetaan yleiselle keskustelulle. Keskeistä onkin tukea toisia yhteisessä ammatillisessa oppimisprosessissa. Lisäksi tärkeää on osallistua asioiden yhteiseen käsittelyyn ja syventämiseen, osana yhteistä kehittämissyrkimystä. (Kiviniemi 1999, 66.) Lomakkeen kehittäminen vaati paljon yhteistä keskustelua ja arviointia. Vasulomaketyöryhmän tapaamiset mahdollistivat yhdessä keskustelun ja tapaamiset olivat antoisia. Tärkeää oli kirjata totuudenmukaisesti hyvät muistiinpanot keskusteluista.

Affinity diagram (post it – työskentely)

Affinity diagram – kaavio on työkalu, jolla kerätään tietoa ideoista, mielipiteistä ja asioista järjestäen ne erilaisiin ryhmiin tai kokonaisuuksiin. Kaavion luominen on prosessi, jonka ajatuksena on yhdistää joukko ihmisiä muodostamaan ideoita jonkin ongelman ratkaisemiseksi. Ensimmäiseksi on tärkeää, että tiedetään mikä ongelma on ja vasta sen jälkeen voidaan lähteä työstämään ratkaisua. Ryhmän jäsenet kirjoittavat post-it lapuille ideoita ongelman ratkaisemiseksi ja laput laitetaan esille kaikkien nähtäväksi. Tämän jälkeen ryhmän jäsenet lajittelevat laput ryhmiin tai teemoihin. Lopputuloksena syntyy affinity diagram – kaavio, jossa ongelma on ilmaistu kaavion yläpuolella ja ongelman ratkaisemiseksi syntyneet ideat ryhmiteltynä alapuolella. (Sahay 2017, 87–89.) Lomaketta työstettiin rakentamalla ensin päärunko (punaiset laput), jonka jälkeen lähdettiin etsimään siihen sisältöä (keltaiset laput). Tällä menetelmällä lomakkeen rakenne jäsenyi yhdeksi kokonaisuudeksi ja se oli helppo hahmottaa, koska laput olivat kaikkien nähtävillä valkoisella taululla. Alla olevassa kuvassa näkyy lomakkeen jäsentelyä.

Kuva 4. Lomakkeen jäsentelyä post-it lappujen kanssa vasulomaketyöryhmän tapaamisessa.

Lomakehaastattelu

Kehittämishankkeessa käytettiin lomakehaastattelua vanhempien mielipiteiden saamiseksi ja heidän osallisuutensa mahdollistamiseksi. Nimensä mukaisesti strukturoitu lomakehaastattelu tarkoittaa haastattelua lomaketta apuna käyttäen, jossa kysymykset on tarkoin määritelty niin muodoltaan kuin esittämisjärjestykseltään. Haastattelun tekeminen on helpompaa, kun kysymykset on laadittu etukäteen teoriaan nojautuen. (Hirsijärvi ym. 2015, 208; Puusa 2011b, 81.) Poiketen strukturoidusta haastattelusta, kehittämishankkeen haastattelun vastausvaihtoehtoja ei oltu määritelty etukäteen, vaan vastaaminen oli vapaamuotoisempaa. Lomakehaastattelu toteutettiin ryhmähaastattelun muodossa. Lomakehaastattelun kysymykset voi katsoa liitteestä 2.

Ryhmähaastattelu on tehokas aineistonkeruumuoto, koska siinä saadaan tietoa usealta henkilöltä yhtä aikaa ja sen on todettu olevan hyvä silloin, jos haastateltavat arastelevat tilannetta. Grönfors (1982) onkin tutkimuksessaan todennut, että haastateltavat ovat paljon luontevampia ja vapautuneempia silloin kun on useampia henkilöitä paikalla. (Hirsijärvi ym. 2015, 210–211.) Ryhmä auttaa ujojen tuen lisäksi myös muistamaan ja korjaa väärinymmärryksissä (Huovinen & Rovio 2010, 111). Haastattelu voidaan mieltää keskusteluksi, jolla on etukäteen asetettu tavoite ja haastattelun tehtävänä onkin kerätä aineistoa tavoitteen mukaisesti tutkimukseen valittujen henkilöiden tekemistä tulkinnoista, asioista, erilaisista tapahtumista ja ilmiöistä (Puusa 2011b, 73).

Helmikuussa 2018 ryhmähaastattelun toteutti vasulomaketyöryhmän jäsen ja haastattelu tapahtui vanhempainyhdistyksen kokoontumistilanteessa. Haastateltavina oli viisi henkilöä ja haastattelusta tehtiin tarkat muistiinpanot. Haastattelu toteutettiin yhden kunnan päiväkodin tiloissa ilta-aikaan, jolloin oli rauhallista ja hyvä hetki haastattelulle. Onkin todettu, että sellainen haastattelupaikka on hyvä, missä kommunikointi on mahdollisimman sujuvaa ja häiriötöntä (Hirsijärvi & Hurme 2008, 74). Parhaimmillaan haastattelut keskustelevat täysin vapaasti ja kommentoivat asioita spontaanisti keskustelun edetessä (Puusa 2011b, 84).

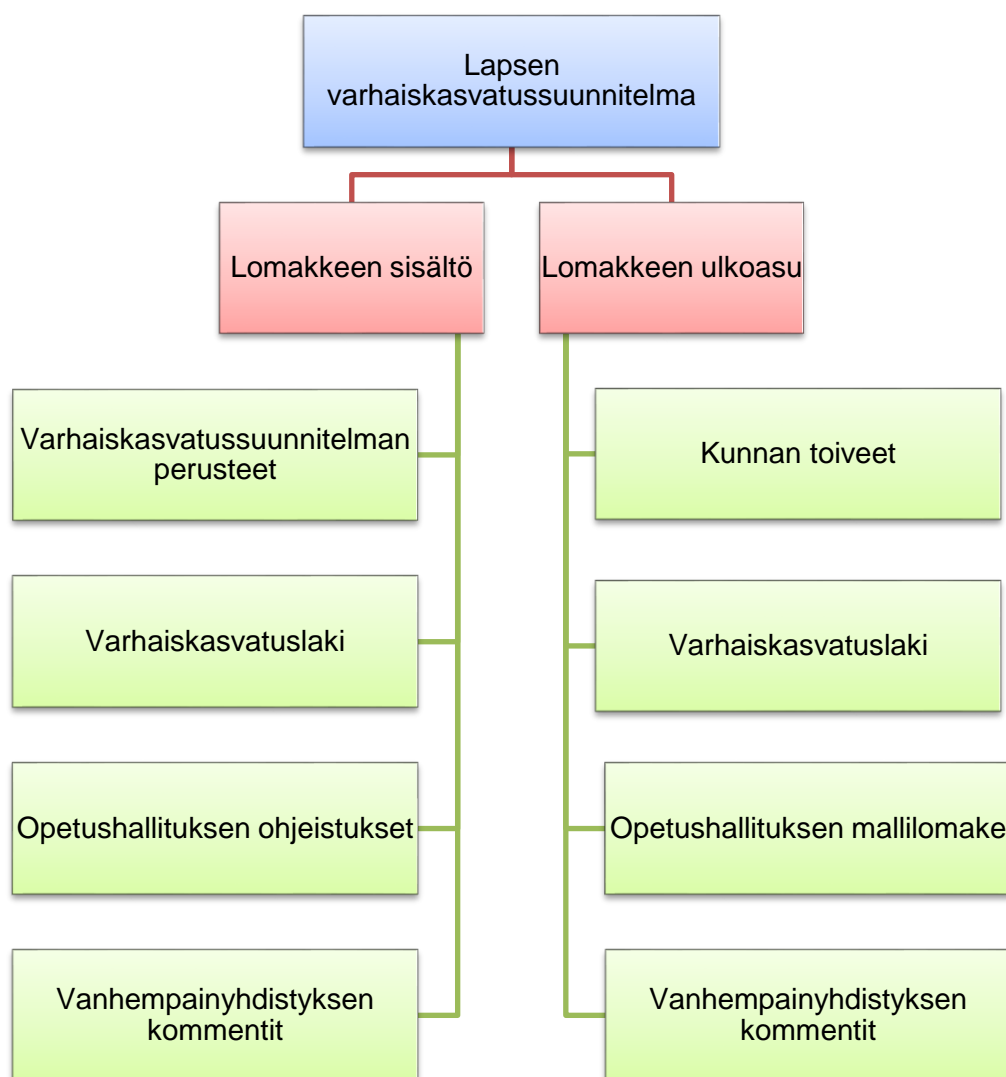
5.3 Aineiston käsittely ja analysointi

Aineiston käsittelytapa vaihtelee suuresti eri tutkimuksissa ja kehittämisessä eikä analyysitavan valintaan ole olemassa yksiselitteistä ohjetta, koska analyysitavoissa yksikään ei sinällään ole toista parempi. Kehittämishankkeen lähestymistapa, tavoitteet ja siinä hyödynnettävän aineiston kokonaisuus vaikuttavat siihen, millainen analyysitekniikka valitaan. Aineisto voi olla hyvinkin monimuotoista, esimerkiksi se voi käsittää tutkijan muistiinpanoja, äänitteitä, videointeja tai vaikka valmiista aineistoista tehtyjä muistiinpanoja. Aineiston runsaus tekee analyysistä mielenkiintoisemman mutta toisaalta myös haastavamman ja työlääm. (Puusa 2011a, 114.)

Aineiston analyysin tarkoitus on luoda aineistosta mielekäs kokonaisuus ja laadullisessa tutkimuksessa aineistoa kerätään useassa eri vaiheessa ja rinnakkaisin menetelmin. Näin ollen analyysiä tehdään koko tutkimusprosessin ajan. Analyysin avulla on mahdollista tulkita ja tehdä johtopäätöksiä tutkittavasta ilmiöstä ja aiheesta. Aineiston analyysi pitää sisällään analyysi- ja synteesivaiheen. Analyysivaiheessa aineistoa voidaan eritellä, tiivistää ja luokitella. Synteesin tekemisen tavoitteena on luoda aineistosta selkeä kokonaiskuva. (Puusa 2011a, 114–116.)

Tässä kehittämissankkeessa hyödynnettiin ja sovellettiin analyysitekniikassa teorialähtöistä sisällönanalyysiä. Se on yksi perusanalyysimenetelmistä, jota voidaan oikeastaan käyttää kaikessa laadullisissa aineistoissa, koska useimpien laadullisten tutkimusten eri analyysimenetelmät perustuvat jollain tavalla sisällönanalyysiin. Teorialähtöisellä sisällönanalyysillä pyritään saamaan pelkistetty ja tiivistetty kuvaus tutkittavasta ilmiöstä ja aineistosta. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 103, 110, 127.)

Aineiston analyysin luokittelussa teorialähtöinen sisällönanalyysi perustuu aikaisempaan viitekehykseen, joka voi olla esimerkiksi teoria. Jokin tunnettu ohjaa kehitettävää ilmiötä ja analyysi perustuu teemoihin, joihin aineisto itsessään suhteutetaan. Valmis malli ohjaa siis aineiston analyysiä ja tarkoituksena onkin usein tämän mallin tai teorian testaaminen uudessa yhteydessä. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 110–111, 128.) Tässä kehittämishankkeessa aineiston analyysi perustui lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa ohjaaviin teorioihin, lakeihin ja asiakirjoihin. Näistä muodostettiin teemoja (kuvio 3), joilla hankittu aineisto analysoitiin. Tämän kehittämishankkeen tuotoksena syntyi uusi lapsen varhaiskasvatussuunnitelmalomake kerätyn aineiston ja analyysin pohjalta.

Kuvio 3. Aineiston analyysin teemat.

6 LAPSEN VARHAISKASVATUSSUUNNITELMAN LOMAKE

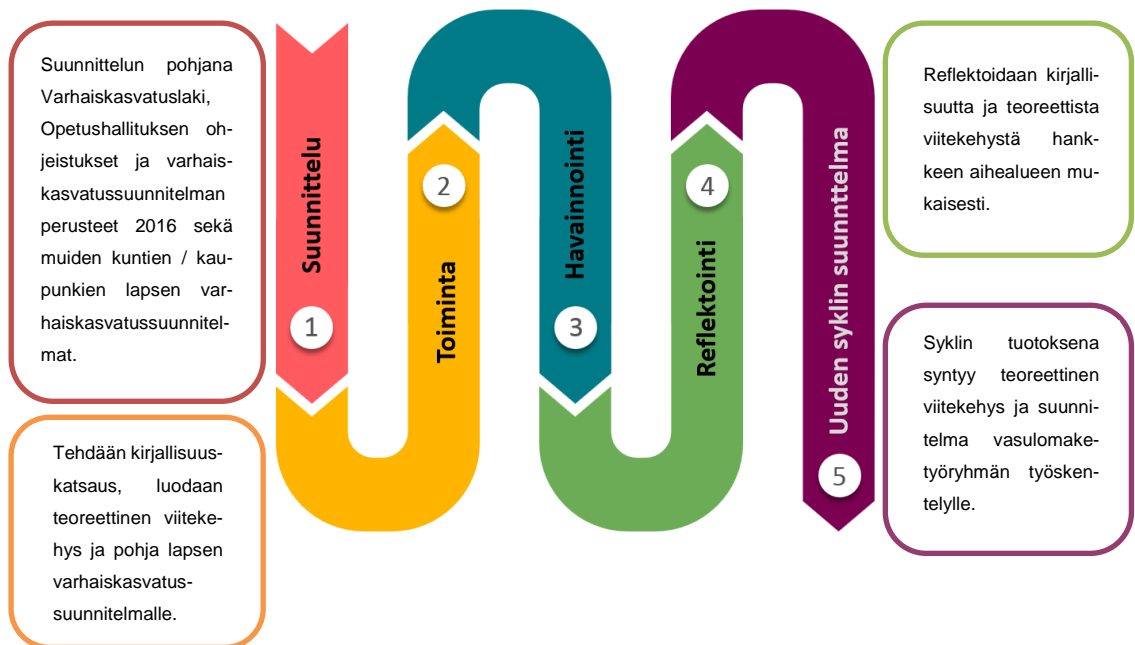
Tässä kehittämishankkeessa lapsen varhaiskasvatussuunnitelmalomakkeen kehittämis-idea lähti työyhteisöltä, jossa kehittäjä-tutkija oli aluksi mukana. Tutkija voi olla myös työyhteisön jäsen, kuten esimerkiksi työtään kehittävä opettaja (Heikkinen 2010, 30). Lomakkeen kehittämisessä sovellettiin toimintatutkimuksen kehittämisen mallia, jossa kolme sykliä muodostavat spiraalin. Toimintatutkimuksella pyritään vaikuttamaan interventioiden avulla eli muutokseen tähtäävillä väliintuloilla (Heikkinen & Jyrkämä 1999, 44). Edellä mainitut syklit olivat näitä interventioita. Toimintatutkimukselliselle työkäytäntöjen uudistamiselle on ominaista jatkuvuus ja ensimmäisen toteutusvaiheen tulisin olla lähinnä alkua jatkuvalla kehittämistyöllä (Kiviniemi 1999, 67).

Syklissä suunnitellaan, luodaan ja jäsennetään uusia toimintamalleja. Niitä seuraa havainnointi, joka liittyy sosiaaliseen käytäntöön. Reflektointi taas käsittää osallisten yhteisen pohdinnan ja arvioinnin. Syklin viimeisessä vaiheessa rekonstruoidaan menneet tapahtumat, hahmotellaan uutta, parempaa käytäntöä, josta tehdään uusi suunnitelma. (Kiviniemi 1999, 64.) Pienen kunnan toiveen mukaan vain osa lomakkeesta tuodaan esille tässä kehittämishankkeessa.

6.1 Ensimmäinen sykli – tiedonkeruu ja teoreettisen viitekehyksen muodostaminen

Ensimmäinen sykli käsittää tiedonkeruun ja teoreettisen viitekehyksen pohjan luomisen. Kehittämishanke lähti käyntiin kesällä 2017, kun esille nousi tarve uudesta lapsen varhaiskasvatussuunnitelman lomakkeesta, joka vastaisi uudistuvan varhaiskasvatuksen vaatimuksia. Aloin jäsentelemään aihealueen mukaisesti teoreettista viitekehystä hake-malla monipuolisesti kirjallisuutta ja tekemällä kirjallisuuskatsauksen. Kirjallisuuskatsaus keskittyy hankkeen kannalta olennaiseen kirjallisuuteen ja näyttää, mistä näkökulmista ja miten aihetta on käsitelty. Katsauksessa on pyrittävä esittämään lukijalle mm. aiheeseen liittyvät näkökulmat ja teoriat sekä metodiset ratkaisut. (Hirsijärvi ym. 2015, 121, 258.) Lisäksi oli perehdyttävä Varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin 2016, Opetus-hallituksen ohjeistuksiin ja määräyksiin sekä varhaiskasvatuslain pykäliin, koskien lap-sen varhaiskasvatussuunnitelmaa. Syklin tuotoksena syntyi teoreettisen viitekehyksen

pohja ja suunnitelma vasulomaketyöryhmän työskentelyn aloittamiseksi. Alla ensimmäisen syklin kuvio.

Kuvio 4. Ensimmäinen sykli.

6.2 Toinen sykli – vasulomake-työryhmän työskentely ja lomakkeen kehittäminen

Toinen sykli rakentui teoreettisen viitekehysten kriittisestä reflektoinnista ja sen tavoitteiden mukaisesti suunnitellusta työryhmätyöskentelystä lapsen varhaiskasvatussuunnitelmalomakkeen kehittämiseksi. Lokakuussa 2010 muodostettu työryhmä koostui kunnan varhaiskasvatushenkilöstöstä, joita olivat varhaiskasvatusjohtaja, päiväkodinjohtaja, kaksi varhaiskasvatuksen erityisopettajaa, kaksi lastentarhanopettajaa ja kaksi lastenhoitajaa. Perhepäivähoidosta ei valitettavasti saatu osallistujia mutta heidän tiedottamisestaan vastasi perhepäivähoidon ohjaaja. Kehittäjä-tutkija toimi ryhmän vetäjänä. Vasulomake-työryhmä kokoontui yhdessä kunnan päiväkodissa useita kertoja syksyn 2017 ja kevään 2018 välisenä aikana. Kun osallistujat oli saatu kokoon, keskustelu alkoi ja ryhmän vetäjän tehtävänä oli virittää otollinen ilmapiiri, ohjata keskustelua tavoitteiden mukaisesti ja ennen kaikkea kannustamaan kaikkia mukaan keskusteluun (Valtonen 2010, 92).

Lähtökohtana työskentelylle oli tehdä selväksi mitä uudelta lapsen varhaiskasvatussuunnitelmalomakkeelta vaaditaan. Ensimmäisessä tapaamisessa perehdyimme työryhmän kanssa muiden kaupunkien ja kuntien lapsen varhaiskasvatussuunnitelmiin sekä Opetushallituksen mallilomakkeeseen (Liite 3). Kun työryhmä oli sisäistänyt vaatimukset, lähdimme rakentamaan lomaketta affinity diagram eli post-it lappu - työskentelyn menetelmällä. Lomakkeen runko ja osittainen sisältö muodostui tämän menetelmän analysoitua tietoa hyödyntäen. Varhaiskasvatuksen oppimisen alueet muodostivat lomakkeen pääkokonaisuudet. Lomakkeen tärkein ja uusia vaatimuksia vastaava osio näkyy alla olevassa kuvassa. Siinä lapsen vahvuudet, joiden kautta menetelmiä tulee toteuttaa, on huomioitu. Lisäksi lapsen osallisuus näkyy siinä, miten huoltajat ja varhaiskasvatushenkilöstö on huomioinut lapsen näkökulmat ja mielipiteet varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa.

Huoltajien havainnot kotona	Varhaiskasvatushenkilöstön havainnot
Lapsen vahvuudet	
Lapsen kehityksessä vahvistettavaa / huomioitavaa	
Miten edistämme lapsen hyvinvointia ja oppimista? (tavoitteet, yhdessä tehdyt sopimukset, keinot ja menetelmät)	

Huoltajien havainnot kotona	Varhaiskasvatushenkilöstön havainnot
Lapsen näkökulma ja mielipiteet sekä niiden huomioiminen	
Seuranta ja arviointi	

Kuva 5. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmalomakkeen huoltajien ja varhaiskasvatushenkilöstön havainnot.

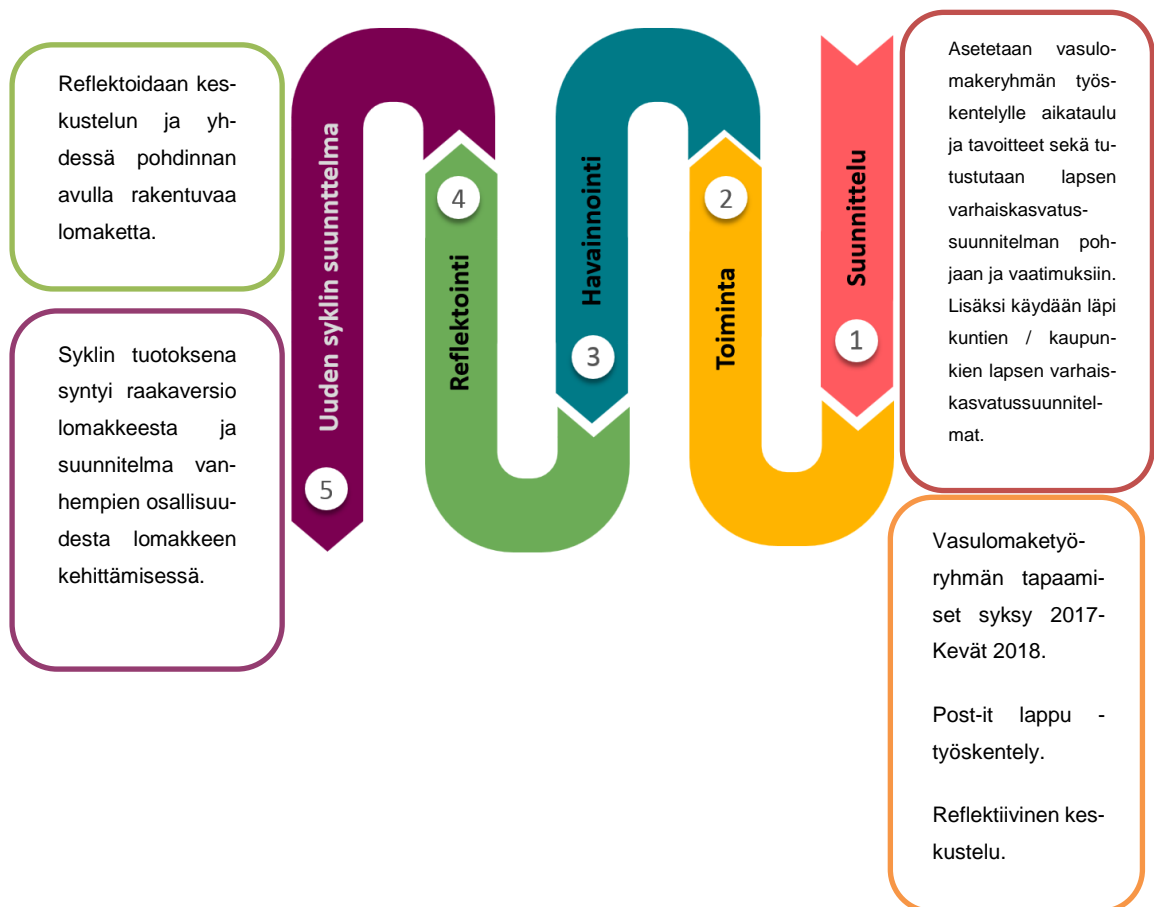
Tietosuoja ja salassa pidettävyyden teimme myös näkyväksi, joka näkyy kuvassa 6. Lomake tehtiin niin, että sitä voidaan täyttää myös sähköisesti mutta se, miten ja kuinka tietosuoja hoidetaan, jäi pienen kunnan itse ratkaistavaksi.

Salassa pidettävä Julkisuuslaki 24§ 1 mom. 25-k.

Kuva 6. Lomakkeen oikean yläreunan teksti.

Kun runko saatiin valmiiksi, seuraavaksi keskustelu siirtyi sisällön tarkentamiseen. Keskustelussa nousi esiin havainnointi (rastiruutuun-taulukko) ja lapsen tuntemus. Lomake voisi pitää sisällään sivun lapsen luonteenpiirteille, mistä lapsi pitää ja ei sekä mitkä asiat

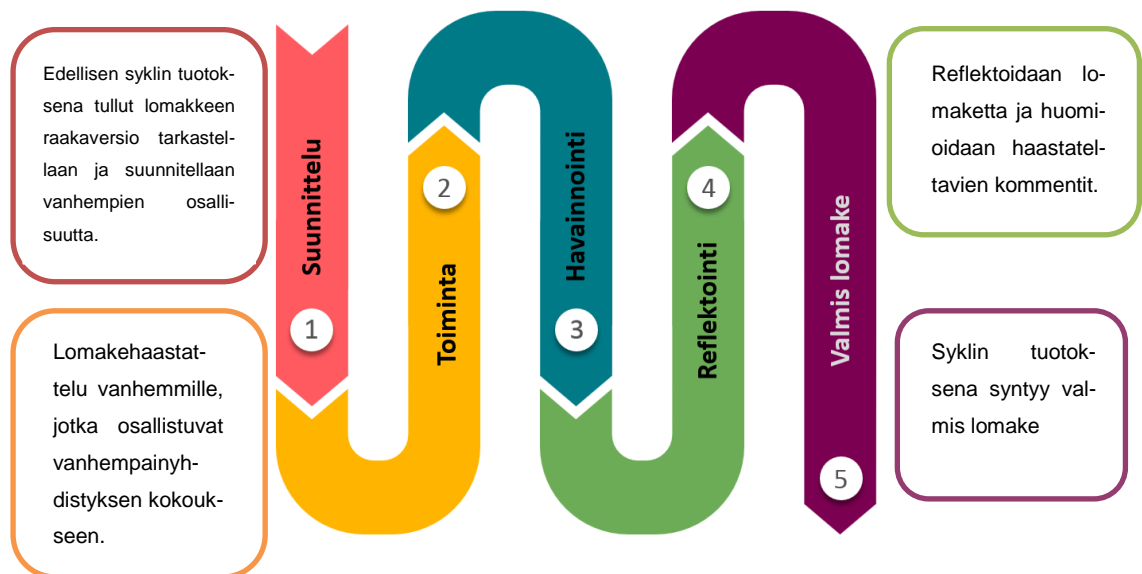
innostavat tai jännittävät häntä. Lisäksi 3-vuotiaasta ylöspäin pohdittiin lapsen haastattelua kotona tehtäväksi, jolla lisättäisiin entisestään lapsen osallisuutta varhaiskasvatussuunnitelman laatimisessa. Keskustelun ja yhdessä pohdinnan jälkeen päätimme ottaa edellä mainitut asiat lapsen varhaiskasvatussuunnitelmalomakkeeseen mukaan. Tapaamisten välissä kehittäjä-tutkija jatkoi lomakkeen kehittämistä yhteisen keskustelun pohjalta, jonka jälkeen seuraavassa tapaamisessa lomaketta muokattiin uudelleen yhteistyössä työryhmän kanssa.

Kuvio 5. Toinen sykli.

6.3 Kolmas sykli – lomakkeen viimeistely

Kolmas sykli käsittää lomakkeen muokkaamisen annetun palautteen pohjalta. Kriittisen reflektiivisen ajattelun myötä rakentunut versio uudesta lomakkeesta tarvitsi vielä lasten vanhempien näkemyksiä. Näin vanhemmille luotiin myös mahdollisuus osallistua lapsen varhaiskasvatussuunnitelmalomakkeen kehittämiseen. Lähestyvä vanhempainyhdistyksen kokous tarjosi mahdollisuuden siihen.

Kuvio 6. Kolmas sykli.

Helmikuussa 2018 vanhempainyhdistys kokoontui ja kokouksessa oli läsnä viisi osallistujaa. Haastattelu tehtiin lomakehaastattelun muodossa yhden vasulomakeryhmän jäsenen toimesta. Haastattelun jälkeen vasulomaketyöryhmä kokoontui keskustelemaan analyysin perusteella kootuista haastateltavien ajatuksista ja miten ne voidaan huomioida lomakkeessa. Syklin päätösvaiheessa kehittämishankkeen aikataulu lähenee loppuaan ja syntyi sen hetkinen valmis versio lomakkeesta. Lomakkeen implementointi toteutettiin koulutuksen muodossa ja se järjestettiin vielä toukokuun 2018 aikana, jotta lomake voitaisiin ottaa käyttöön heti toimintakauden alussa, elokuussa 2018.

Haastateltavien ajatuksia lomakkeesta

Jotta aineistoa voidaan käsitellä, on se tallennettava jossain muodossa (Hirsijärvi & Hurme 2008, 75). Yleensä tutkimusta tehdessä haastattelut nauhoitetaan ja tallennettu aineisto on litteroitava eli kirjoitettava puhtaaksi sana sanalta. Ennen litterointia on tiedettävä, millä analyysillä aikoo aineiston käsitellä. Aineiston analyysivaiheessa tutkijalle selviää, minkälaisia vastauksia hän saa asetettuihin ongelmiin. (Hirsijärvi ym. 2015, 221–222.) Lomakehaastattelusta päädyttiin tekemään tarkat muistiinpanot haastateltavien kommenteista eikä haastattelua valitettavasti saatu nauhoitettua teknisten ongelmien vuoksi. Näin ollen haastattelua ei voitu kokonaisuudessaan litteroida vaan muistiinpanoista tehtiin itse analysointi.

Haastattelussa lapsen varhaiskasvatussuunnitelman lomaketta kuvattiin selkeäksi ja rastiruutuun todettiin mielekkääksi. Moni haastateltavista sanoi, ettei ikinä ole ymmärtänyt miten esimerkiksi leikin voi pilkkoa niin pieniin paloihin. Rastiruutuun taulukoiden alle toivottiin myös vapaata kirjoitustilaa, jos haluaa avata asioita enemmän.

Taulukko 1. Esimerkki 3-vuotiaan leikkitaitojen rastiruutuun taulukosta.

3-vuotias	pvm						pvm					
	ei vielä		harjoittelee		osaa		ei vielä		harjoittelee		osaa	
	H	V	H	V	H	V	H	V	H	V	H	V
Hakeutuu leikkimään toisten lasten kanssa												
Leikkii omaa leikkiä toisten lasten kanssa rinnakkain												
Leikkii samaa leikkiä yhdessä toisten lasten kanssa												
Keskittyy leikkiin pitkäjänteisesti (esim. samaan leikkiin 15min)												
Käyttää leikissä esinettä korvamaan toista esinettä (esim. tikkua lusikkana, laatikkoa autonä)												
Leikkii roolileikkejä												
Osaa leikkiä sääntöleikkejä												
Jakaa kiinnostuksen kohteensa aikuisen kanssa												
Jakaa ja vuorottelee tavaroita ja leluja												
Osaa lopettaa leikin ja kerätä lelut												

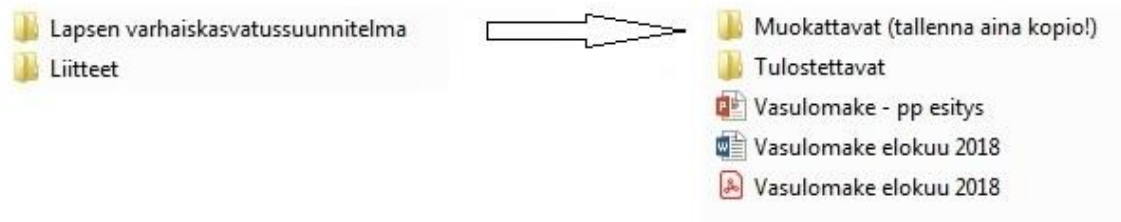
H= huoltajat V= varhaiskasvatushenkilöstö

Korjausehdotuksia ja toiveita haastateltavat esittivät muutamia. Toiveena oli, että myös 6-vuotiaalle esikoululaiselle, joka tulee hoitoon päiväkodin puolelle, tehtäisiin jossain muodossa varhaiskasvatussuunnitelma. Esimerkkeinä lapsen luonteenpiirteet, lapsen tavat ja ruokailutottumukset. Lupa-asioissa huomattiin kohta, saako lapsen tietoja luovuttaa eri kouluihin ja siihen toivottiin täsmennystä, että tietoja luovutettaisiin siihen kouluun, johon lapsi menee. Lapsen luonteenkuvausta toivottiin myös varhaiskasvatushenkilöstöltä. Lapsen oma vasu – kansilehteen kaivattiin teksti lapsen omakuvasta, jos siihen on sellainen tarkoitus tulla. Varhaiskasvatussuunnitelman pääkansilehti todettiin vähän tylsäksi. Lomakkeen lopussa olevien laadintaan osallistuneiden allekirjoitukset pitäisi olla kaksi kertaa, jos keskustelu järjestetään kaksi kertaa vuoden aikana. Tietoturvaan kaivattiin tietoa siitä, ketkä näkevät varhaiskasvatussuunnitelman ja missä niitä säilytetään lapsen ollessa päiväkodissa ja missä sen jälkeen.

Lomakkeen sähköinen täyttäminen

Tietoturva-asiat on otettava tarkasti huomioon myös silloinkin, jos lomaketta täytetään sähköisesti. Tietosuoja ja salassapito asettavat omat vaatimukset esimerkiksi siihen kuka lomaketta pääsee katsomaan ja täyttämään sekä miten sitä säilytetään. Koska tietoturvassa on otettava niin moni asia huomioon ja aika ei yksinkertaisesti riittänyt tämän kehittämishankkeen puitteissa, sähköiseen täyttämiseen luotiin vain mahdollisuus. Lomake tehtiin sellaiseen muotoon, että sitä voitaisiin täyttää varhaiskasvatuskeskustelun aikana esimerkiksi tietokoneella. Kehittäjä-tutkijan toimittaessa elokuussa 2018 lomakkeen kunnan yhden päiväkodin johtajalle, laitettiin se samalla sähköisesti kunnan tietojärjestelmään. Sähköisen täyttämisen jatkosta kunta päättää itse.

Alla olevassa kuvassa näkyy, miten lapsen varhaiskasvatussuunnitelman kansioista löytyy muokattavat ja tulostettavat lomakkeen eri kokonaisuudet sekä koulutustilaisuuden Power Point-esitys ohjeistuksineen. Lomake löytyy myös kokonaisuudessaan niin muokattavana kuin tulostettavana versiona. Liite-kansioista löytyy lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan tarvittavat liitteet kuten esimerkiksi lapsen lääkehoitosuunnitelma sekä tehostetun ja erityisen tuen oppimissuunnitelmat. Kansioista on pyritty luomaan selkeät, jotta lapsen varhaiskasvatussuunnitelman oikeiden asiakirjojen löytäminen on yksinkertaista, nopeaa ja helppoa.

Kuva 7. Lomakkeen sähköiset kansiot.

7 KEHITTÄMISHANKKEEN LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS

Tutkija pyrkii löytämään uutta, kokemaan oivalluksia ja välittämään löydöksensä tutkimusta tehdessään sekä tutkimusraportissaan esittämään ne yleisölle. Hyvään tutkimuskäytäntöön kuuluu olennaisena osana tutkimuksen luotettavuuden arviointi. (Aaltio & Puusa 2011, 153.) Kaikissa tutkimuksissa pyritään arvioimaan tehdyn tutkimuksen luotettavuutta ja siinä voidaan käyttää erilaisia mittaus- ja tutkimustapoja. Voidaan puhua termeistä reliabelius ja validius. Tutkimuksen reliabelius tarkoittaa mittaustulosten toistettavuutta, jolloin esimerkiksi kaksi arvioijaa päätyy samaan tulokseen tai samaa henkilöä tutkittaessa eri tutkimuskerroilla saadaan sama tulos. Silloin tutkimuksen tulokset voidaan todeta reliabeleiksi. Toinen tutkimuksen arviointiin liittyvä käsite on validius eli pätevyys, jolloin mittarin tai tutkimusmenetelmän kyky mitata on juuri sitä, mitä on tarkoituskin mitata. (Hirsijärvi ym. 2015, 231.)

Reliabelius ja validius ovat termejä, jotka ovat syntyneet kvantitatiivisen eli määrällisen tutkimuksen piirissä. Laadullisessa tutkimuksessa nämä termit ovat saaneet erilaisia tulkintoja eikä termejä välttämättä käytetä. (Hirsijärvi ym. 2015, 232.) Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta on toisaalta ymmärrettävä paljon laajemmin kuin vain edellä mainittujen termien kautta (Aaltio & Puusa 2011, 156). Toimintatutkimuksen luotettavuuden arviointi on vaikeampaa ja laadullisen tutkimuksen luotettavuuden mittarit eivät sellaisenaan sovellu sen arviointiin, koska toimintatutkimuksessa pyritään muutokseen (Kananen 2014, 126). Kuitenkin huolellisesti, monelta näkökannalta tutkimuksen kohdeilmiöön teoreettisesti perehtyminen on merkityksellistä arvioidessa tutkimuksen luotettavuutta (Aaltio & Puusa 2011, 159). Kehittämishankkeessa aihealue on pyritty rajaamaan ja pitämään tarkoituksenmukaisena, mutta samalla lähteiden käyttö on ollut monipuolista ja lähteet ovat olleet ajankohtaisia.

Totuuden etsimistä ja tiedon luotettavuutta ilmentävät normit ohjaavat tutkijoita, jolloin he pyrkivät noudattamaan tieteellisen tutkimuksen menetelmiä ja esittämään totuudenmukaisia ja luotettavia tuloksia. Tutkimusaineistojen keruu, käsittely ja analysointi sekä arkistointi liittyvät olennaisesti tiedot luotettavuuteen ja tarkistettavuuteen. Tutkimuksen luotettavuuden ja uskottavuuden takaa parhaiten se, että noudattaa hyviä tieteellisiä menettelytapoja. Peruslähtökohdat hyvälle tutkimukselle ovat samat kaikissa oppiaineissa ja eettisesti hyvä tutkimus edellyttää tieteellisiä tietoja, taitoja ja hyviä toimintatapoja, joita

noudatetaan niin tutkimuksen teossa kuin sosiaalisesti tiedeyhteisössä ja suhteessa ympäröivään maailmaan. Havaintojen ja tulosten vääristely loukkaa hyvää tieteellistä käytäntöä. (Kuula 2011, 24–25, 34, 37.) Kehittämishankkeessa on noudatettu hyviä tieteellisiä käytäntöjä ja pyritty välttämään virheitä. Lisäksi hanke on pyritty esittämään selkeästi ja syntynyt tuotos totuudenmukaisesti. Luotettavuutta saattaa kuitenkin heikentää se, ettei kehittämisorganisaatiota saatu kuvata nimellä ja laittaa hankkeen tuotoksena syntynyttä lapsen varhaiskasvatussuunnitelmalomaketta kokonaisuudessaan liitteeksi.

Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta lisää se, että tutkija selostaa tarkkaan tutkimuksen toteuttamisen. Myös aineiston tuottamisen olosuhteet tulisi selostaa totuudenmukaisesti. (Hirsijärvi ym. 2015, 231–232.) Lomakehaastattelun teki vasulomaketyöryhmän jäsen ja luotettavuuden kannalta se heikentää sitä, mutta lomakehaastattelun muoto taas lisää sitä, koska se tehdään nimenomaa lomaketta ja valmiita kysymyksiä hyödyntäen.

Kehittämishankkeessa tuotettujen materiaalien ja aineistojen käsittelytavat ovat pääperiaatteiltaan samoja kuin tutkimustyössäkin ja ne on syytä varmentaa metodioppaista. Tekijän on kuitenkin esiteltävä aineistojen ja materiaalien käsittely eli analyysitavat riittäväällä huolellisuudella ja tarkkuudella sekä luotettavasti metodikirjallisuutta hyödyntämällä, jotta ulkopuolinen taho pystyy tarvittaessa jäljittämään ja arvioimaan tuotokseen tähtäävän hankkeen kokonaisuuden ja siinä käytetyt menetelmät ja ratkaisut vaihe vaiheelta. (Hirsijärvi ym. 2015, 232–233; Salonen 2013, 24.) Luotettavuuden kysymys kohdistuukin tutkimusmenetelmiin, tutkimusprosessiin ja tutkimustuloksiin. Laadullisessa tutkimuksessa käytetään usein vakuuttavuuden käsitettä mutta kehittämistoiminnassa luotettavuus tarkoittaa ennen kaikkea käyttökelpoisuutta. Se ei ole riittävää, että kehittämistoiminnan yhteydessä syntynyt tieto on todenmukaista vaan sen pitää olla myös hyödyllistä. (Toikko & Rantanen 2009, 121–123.) Hyödynnettävyys tässä kehittämishankkeessa oli sen parissa olevalla pienellä kunnalla suuri. Kehittämishankkeen tuotoksena syntyi uusi lapsen varhaiskasvatussuunnitelmalomake, joka tuli käyttöön. Toisaalta, jos raportin liitteeksi olisi saanut laittaa lomakkeen kokonaisuudessaan, olisi joku toinenkin voinut hyötyä siitä. Nyt hyöty jää paikalliselle tasolle.

Opinnäytetyön aineistojen ja tulkinnan dokumentaatio on yksi luotettavuuden arvioinnin edellytyksistä ja riittävän tarkka dokumentaatio mahdollistaa ratkaisun ja tulosten jäljittämisen. Hyvien tieteellisten perusteiden mukaisesti tutkimuksen eri vaiheissa tehdyt ratkaisut pitää perustella. (Kananen 2015, 114–115.) Kehittämishankkeen kokonaisuus on pyritty kuvaamaan tarkasti ja totuudenmukaisesti. Lisäksi on myös kuvattu ja selitetty

hankkeessa käytetyt tiedonkeruun menetelmät, aineiston käsittelytavat ja kehittämisprosessi sekä syklit. Raportti muodostaa johdonmukaisen kokonaisuuden. Itse tutkimusraporttia voidaan pitää keskeisenä luotettavuuden osa-alueena ja raportointia voidaankin luonnehtia niin laadullisen kuin muunkin tutkimustyön kulmakiveksi. Tutkimuksen uskottavuutta tuo esiin tutkimusprosessin kuvaaminen. (Kiviniemi 2015, 85–86.)

8 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Tämän kehittämishankkeen ensimmäisenä kehittämistehtävänä oli lapsen varhaiskasvatussuunnitelmalomakkeen kehittäminen. Lomaketta kehitettiin yhdessä pienen kunnan varhaiskasvatushenkilöstöstä muodostetun työryhmän kanssa. Toisena kehittämistehtävänä oli vanhempien osallisuuden mahdollistaminen lomaketta kehitettäessä.

Kehittämishanketta tai projektia arvioitaessa on syytä pohtia tarpeita, tavoitteita ja tuloksia. Onko hanke vastannut tarpeisiin ja tavoitteet toteutuneet? Onko hanke ollut hyödyllinen ja tulokset asiakkaita tyydyttäviä. (Paasivaara ym. 2013, 154–155.) Kokonaisuudessaan olen tyytyväinen kehittämishankkeen lopputulokseen. Vasulomaketyöryhmän työskentely oli antoisaa ja sitoutunutta. Saimme yhdessä työskentelyllä aikaan uuden lomakkeen. Työpaikan vaihdos kesken kehittämishankkeen ei haitannut lomakkeen kehittämistä. YAMK-opiskelu-aika ja tämän kehittämishankkeen tekeminen ovat antaneet ja opettaneet paljon. Olen kasvanut ihmisenä ja kasvattanut ammatillista osaamistani.

Tämän kehittämishankkeen tuotoksena syntyi uusi lapsen varhaiskasvatussuunnitelman lomake, joka vastaa nykypäivän varhaiskasvatuksen vaatimuksia. Myös vanhempien osallisuus otettiin huomioon lomaketta kehitettäessä. Voidaan siis todeta hankkeen vastanneen kehittämistehtäviinsä.

Lomake otettiin käyttöön pienen kunnan varhaiskasvatuksessa elokuussa 2018. Onnistunut toimintatutkimus merkitsee uutta, järkevämpää käytäntöä, joka osoittautuu toimivaksi (Huttunen ym. 1999, 118–119). Voidaan siis todeta, että tämä kehittämishanke on melko onnistunut. Käyttökelpoisuus tarkoittaa kehittämistoiminnan kannalta ennen kaikkea kehittämisprosessin seurauksena syntyneiden tulosten hyödynnettävyyttä (Toikko & Rantanen 2009, 125). Hyödynnettävyys jää tässä kehittämishankkeessa paikalliselle tasolle, mutta onnistumisen pääasiana pidän sitä, että kehittämishankkeen tuotoksena syntyi jotakin, mikä tulee käyttöön eikä jää vain arkistoihin pölyttymään.

Raportoinnin suositukset ovat arvioinnin tekijöiden mielipiteitä siitä, miten esimerkiksi projektin tai tässä tapauksessa hankkeen pitäisi muuttaa toimintatapaansa. Toisaalta kehittämisenäkökulmasta suosituksia kutsutaan kehittämissuosituksiksi. (Paasivaara ym. 2013, 166.) Koska lomake otettiin käyttöön vasta elokuussa 2018, hyvä jatkokehittämis-

idea tai suositus voisikin olla lomakkeen käyttökokemusten kerääminen niin vanhemmilta kuin varhaiskasvatushenkilöstöltä. Lisäksi sähköisen täyttämisen mahdollisuuden jatkon työstäminen olisi tarpeellista. Näin lomakkeesta saataisiin entistä ehempi.

LÄHTEET

Aaltio, I. & Puusa, A. 2011. Laadullisen tutkimuksen luotettavuus. Teoksessa A. Puusa & P. Juuti (toim.) Menetelmäviidakon raivaajat. Perusteita laadullisen tutkimuslähestymistavan valintaan. Helsinki: JTO-Palvelut Oy, 153–180.

Ahonen, L. 2017. Vasun käyttöopas. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Carr, W. & Kemmis, S. 1986. *Becoming Critical. Education, Knowledge and Action research.* Victoria: Deakin University Press.

Heikkinen, H. & Jyrkämä, J. 1999 Mitä on toimintatutkimus? Teoksessa H. Heikkinen; R. Huttunen & P. Moilanen (toim.) Siinä tutkija missä tekijä - toimintatutkimuksen perusteita ja näköaloja. Jyväskylä: Atena Kustannus, 25–62.

Heikkinen, H. 2010. Toimintatutkimuksen lähtökohdat. Teoksessa H. Heikkinen; E. Rovio & L. Syrjälä (toim.) Toiminnasta tietoon. Toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat. Helsinki: Kansanvalistusseura, 16–38.

Heikkinen, H. 2015. Toimintatutkimus: Kun käytäntö ja tutkimus kohtaavat. Teoksessa R. Valli & J. Aaltola (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: vinkkejä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-Kustannus, 204–219.

Helenius, A. & Lummenlahti, L. 2018. Varhaiskasvatus. Perusteita. Helsinki: BoD.

Helin, E.; Kola-Torvinen, P. & Tarkka, K. 2018. Osallisuus ja osallistuminen varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa. Teoksessa J. Kangas; J. Vlasov; E. Fonsén & J. Heikka (toim.) Osallisuuden pedagogiikkaa varhaiskasvatuksessa 2. Suunnittelu, toteuttaminen ja kehittäminen. Tampere: Suomen varhaiskasvatus ry.

Hirsijärvi, R. & Hurme, H. 2008. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsijärvi, S.; Remes, P. & Sajavaara, P. 2015. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.

Hujala, E. & Fonsén, E. 2017. Varhaiskasvatuksen laadunarviointi ja pedagoginen kehittäminen. Teoksessa E. Hujala & L. Turja (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-Kustannus, 312–326.

Huovinen, T. & Rovio, E. 2010. Toimintatutkija kentällä. Teoksessa H. Heikkinen; E. Rovio & L. Syrjälä (toim.) Toiminnasta tietoon. Toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat. Helsinki: Kansanvalistusseura, 94–113.

Huttunen, R.; Kakkori, L. & Heikkinen, H. 1999 Toiminta, tutkimus ja totuus. Teoksessa H. Heikkinen; R. Huttunen & P. Moilanen (toim.) Siinä tutkija missä tekijä - toimintatutkimuksen perusteita ja näköaloja. Jyväskylä: Atena Kustannus, 111–136.

JHL 2016. Varhaiskasvatusalan ammattilaisen opas. JHL monistamo 09/2016. Helsinki: Varhaiskasvatusalan ammattilaisen opas Julkisten ja hyvinvointialojen liitto JHL.

Järvinen, K. & Mikkola, P. 2015. Oletko sä meidän kaa? Näkökulmia osallisuuteen ja yhteisöllisyyteen varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Pedatieto Oy.

Kananen, J. 2014. Toimintatutkimus kehittämistutkimuksen muotona. Miten kirjoitan toimintatutkimuksen opinnäytetyönä? Jyväskylä: JAMK.

Kananen, J. 2015. Kehittämistutkimuksen kirjoittamisen käytännön opas. Miten kirjoitan tutkimuksen vaihe vaiheelta. Jyväskylä: JAMK.

Karila, K. & Nummenmaa, A.R. 2011. Keskustelut osana varhaiskasvatustyötä. Teoksessa A.R. Nummenmaa & K. Karila (toim.) Ammatilliset keskustelut varhaiskasvatuksessa. Helsinki: WSOY Pro, 11–21.

Karila, K. 2011. Kohtaaminen ja keskustelu vanhempien kanssa. Teoksessa A.R. Nummenmaa & K. Karila (toim.) Ammatilliset keskustelut varhaiskasvatuksessa. Helsinki: WSOY Pro, 61–79.

Kirjonen, J. 2009. Kehittäminen asiantuntijatyönä. Teoksessa R. Seppänen-Järvelä & V. Karjalainen (toim.) Kehittämistyön risteyskysymyksiä. Helsinki: Stakes, 117–133.

Kiviniemi, K. 1999. Toimintatutkimus yhteisöllisenä projektina. Teoksessa H. Heikkinen; R. Huttunen & P. Moilanen (toim.) Siinä tutkija missä tekijä - toimintatutkimuksen perusteita ja näköaloja. Jyväskylä: Atena Kustannus, 63–84.

Kiviniemi, K. 2015. Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa R. Valli & J. Aaltola (toim.) Ikku-noita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS- Kustannus, 74–88.

Kuula, A. 2011. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino.

Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta 621/1999. Annettu Helsingissä 21.5.1999. Saatavilla sähköisesti osoitteessa <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990621>.

Mahkonen, S. 2016. Varhaiskasvatusturva. Helsinki: Edita.

Määttä, P. & Rantala, A. 2016. Tavallisen erityinen lapsi. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Nurmi, J.-E.; Ahonen, T.; Lyytinen, H.; Lyytinen, P.; Pulkkinen, L. & Ruoppila, I. 2014. Ihmisen psykologinen kehitys. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2018a. Tietosuojaoapas oppilaitoksille. Opas tietosuojaoasetuksen pääkohdista opetuksen ja koulutuksen järjestäjille. Viitattu 15.9.2018 <https://minedu.fi/etusivu> > Ajankohtaista > Teemat > Tietosuojaoapas.

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2018b. Varhaiskasvatusturvan uudistus. Viitattu 15.9.2018 <https://minedu.fi/> > Hankkeet ja säädösvalmistelu > Varhaiskasvatusturvan uudistus.

Opetushallitus 2016. Varhaiskasvatusturvan suunnitelman perusteet 2016. Määräykset ja ohjeet 2016:17. Tampere: Suomen Yliopistopaino Oy.

Opetushallitus 2017a. Varhaiskasvatusturva. Viitattu 9.12.2017 <http://www.oph.fi> > Kasvatus, koulutus ja tutkimus > Varhaiskasvatusturva.

Opetushallitus 2017b. Uudet vasut. Viitattu 9.12.2017 <http://www.oph.fi> > Kasvatus, koulutus ja tutkimus > Varhaiskasvatusturva > Uudet vasut.

Opetushallitus 2018a. Lapsen vasu. Viitattu 29.10.2018 <http://www.oph.fi> > Säädökset ja ohjeet > Ohjeita koulutuksen ja varhaiskasvatusturvan järjestämiseen > Varhaiskasvatusturvan järjestäminen > Lapsen vasu.

Opetushallitus 2018b. Opetustoimen ja varhaiskasvatusturvan turvallisuusopas. Viitattu 15.9.2018 <https://www.oph.fi/> > Säädökset ja ohjeet > Turvallisuus ja oppilas- ja opiskelijahuolto > Lisätietoja aiheesta > Opetustoimen ja varhaiskasvatusturvan turvallisuusopas.

Paananen, M. & Lipponen, L. 2016. Pedagogical documentation as a lens for examining equality in early childhood education. Early Child Development and Care, 2018 Vol. 188, No. 2, 77–87.

Paasivaara, L.; Suhonen, M. & Nikkilä, J. 2008. Innostavat projektit. Helsinki: Suomen sairaanhoitajaliitto ry.

Paasivaara, L.; Suhonen, M. & Virtainen, P. 2013. Projektijohtaminen hyvinvointipalveluissa. Helsinki: Tietosanoma.

Puusa A. 2011a. Laadullisen aineiston analysointi. Teoksessa A. Puusa & P. Juuti (toim.) Menetelmäviidakon raivaajat. Perusteita laadullisen tutkimuslähestymistavan valintaan. Helsinki: JTO-Palvelut Oy, 114–125.

Puusa, A. 2011b. Haastattelu laadullisen tutkimuksen menetelmänä. Teoksessa A. Puusa & P. Juuti (toim.) Menetelmäviidakon raivaajat. Perusteita laadullisen tutkimuslähestymistavan valintaan. Helsinki: JTO-Palvelut Oy, 73–87.

Rintakorpi, K. & Vihmari-Henttonen, E. 2017. Tää on meidän maailma! Pedagoginen dokumentointi varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Lasten Keskus ja Kirjapaja Oy.

Sahay, A. 2017. Data Visualization, Volume II. Uncovering the Hidden Pattern in Data Using Basic and New Quality Tools. Business Expert Press.

Salminen, J. & Poikonen, P-L. 2017. Opetussuunnitelma pedagogisena työvälineenä. Teoksessa M. Koivula; A. Siippanen & P. Eerola-Pennanen (toim.) Valloittava varhaiskasvatus. Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia. Tampere: Vastapaino, 56–74.

Salonen, K. 2013. Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön. Opas opiskelijoille, opettajille ja TKI-henkilöstölle. Turku: Turun ammattikorkeakoulu.

Seppänen-Järvelä, R. & Vataja, K. 2009. Jokainen on kehittäjä. Teoksessa R. Seppänen-Järvelä & K. Vataja (toim.) Työyhteisö uusille urille. Kehittäminen osaksi arjen työtä. Jyväskylä: PS-Kustannus, 11–30.

Seppänen-Järvelä, R. 2009. Lopuksi. Teoksessa R. Seppänen-Järvelä & K. Vataja (toim.) Työyhteisö uusille urille. Kehittäminen osaksi arjen työtä. Jyväskylä: PS-Kustannus, 185–187.

THL 2016. Varhaiskasvatus 2016. Tilastoraportti 29/2017. Viitattu 23.9.2018 <http://www.thl.fi> > Tilastot ja data > Tilastot aiheittain > Lasten, nuorten ja perheiden sosiaalipalvelut > Varhaiskasvatus 2016.

Toikko, T. & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Tampere. Tampereen yliopistopaino Oy.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Turja, L. 2017. Lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa E. Hujala, & L. Turja (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-Kustannus, 38–55.

Valtonen, A. 2010. Ryhmäkeskustelut laadullisena tutkimusmetodina. Teoksessa A. Puusa & P. Juuti (toim.) Menetelmäviidakon raivaajat. Perusteita laadullisen tutkimuslähestymistavan valintaan. Helsinki: JTO-Palvelut Oy, 88–101.

Varhaiskasvatuslaki 540/2018. Annettu Helsingissä 13.7.2018. Saatavilla sähköisesti osoitteessa <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540>.

Vehkamäki, P.; Lahtinen, M. & Vanttaja, U. 2018. Julkisuus ja tiedonhallinta Opetustoimessa. Opas koulujen ja oppilaitosten käyttöön. Opetushallituksen oppaat ja käsikirjat 2018:5a.

Kehittämishankkeen aikataulu

Aikataulu	Toimijat	Kehittämistyö	Menetelmät	Tuotetut materiaalit
Ideointi				
10 / 2016	Hankevetäjä	Kehittämishankkeen aiheen pohdintaa	Kirjoittaminen	Muistiinpanot
06 / 2017	Hankevetäjä ja työyhteisö	Kehittämishankkeen aihe muuttuu, kun löytyykin tarve uuden lapsen varhaiskasvatussuunnitelman kehittämiselle	Kirjoittaminen	Muistiinpanot
06-09 / 2017	Hankevetäjä	Kehittämishankkeen suunnitelman laatiminen	Kirjoittaminen	Raakaversio suunnitelmasta
Suunnittelu				
10 / 2017	Hankevetäjä, päiväkodin johtaja ja varhaiskasvatusjohtaja	Sovitaan kehittämishankkeesta ja muodostetaan vasulomaketyöryhmä	Työryhmän muodostaminen	Vasulomaketyöryhmä
10 / 2017 - 2 / 2018	Hankevetäjä	Kehittämishankkeen suunnitelma	Kirjoittaminen	Valmis suunnitelma
10 / 2017 – 06 / 2018	Hankevetäjä	Kehittämishankkeen aineiston teemojen muodostaminen	Kirjoittaminen	Teemakuviot
Toiminta				
10 / 2017	Hankevetäjä ja vasulomaketyöryhmä	Aloitus, muiden kuntien ja kaupunkien lapsen varhaiskasvatussuunnitelmiin tutustuminen	Keskustelu ja ideointi	Muistiinpanot
11 / 2017	Hankevetäjä ja vasulomaketyöryhmä	Lomakkeen jäsentelyä	Post-it-työskentely	Affinity diagram – kaavio lomakkeen rakenteesta
11 / 2017	Hankevetäjä ja vasulomaketyöryhmä	Lomakkeen jäsentelyä	Post-it-työskentely	Affinity diagram – kaavio lomakkeen rakenteesta
06 / 2017 – 06 / 2018	Hankevetäjä	Teoreettisen viitekehysten laatiminen	Kirjoittaminen	Raportin teoreettinen viitekehys
11 / 2017 – 02 / 2018	Hankevetäjä	Lomakkeen tekeminen	Kirjoittaminen	Raakaversio lomakkeesta
10 / 2017 - 08 / 2018	Hankevetäjä	Aineiston analyysiä	Sisällönanalyysi	Valmis aineiston analysointi

Arviointi				
02 / 2018	Vasulomaketyöryhmän jäsen ja vanhempainyhdistyksen jäsenet (5)	Ajatuksia ja palautetta lomakkeen raakaversiosta	Lomakehaastattelu ryhmähaastattelun muodossa	Muistiinpanot
02 / 2018	Hankevetäjä ja vasulomaketyöryhmä	Lomakkeen muutokset	Keskustelu ja ideointi	Muistiinpanot
02 / 2018	Hankevetäjä	Lomakkeen muuttaminen palautteen pohjalta	Kirjoittaminen	Raakaversio lomakkeesta
03 / 2018	Hankevetäjä ja vasulomaketyöryhmä	Lomakkeen viimeistely	Keskustelu ja ideointi	Ensimmäinen valmis versio lomakkeesta
04 – 08 / 2018	Hankevetäjä	Lomakkeen muokkaaminen	Kirjoittaminen	Toinen valmis versio lomakkeesta
Valmis				
05 / 2018	Hankevetäjä, päiväkodin johtaja ja työyhteisö	Lomakkeen käyttöön-otto koulutustilaisuus	Esitys	Power Point – esitys
08 / 2018	Hankevetäjä ja päiväkodin johtaja	Lomakkeen toimittaminen	Tapaaminen	Valmis lomake
12 / 2018	Hankevetäjä	Hankeraportti	Kirjoittaminen	Valmis raportti

Lomakehaastattelun kysymykset

1. Kerro mielipiteesi lomakkeen ulkonäöstä? (esim. selkeys, asiasisältö, rakenne)
2. Kerro mielipiteesi lomakkeen täyttämisestä (esim. mikä tuntuu helpolta/vaikealta)
3. Kerro mitä hyvää lomakkeessa on?
4. Kerro mitä lomakkeessa voisi kehittää / muuttaa?
5. Vapaa kommentointi lomakkeesta.

Opetushallituksen mallilomake

LAPSEN VARHAISKASVATUSSUUNNITELMA

Salassa pidettävä
Julkisuuslaki 24 § 1 mom. 25-k.

1. Perustiedot

Lapsen nimi [REDACTED]	Syntymäaika [REDACTED]
Varhaiskasvatusyksikkö [REDACTED]	
Huoltaja/huoltajat/Muu laillinen edustaja [REDACTED]	
Huoltaja/huoltajat/Muu laillinen edustaja yhteystiedot [REDACTED]	
Yhteydenpitoon liittyviä lisätietoja [REDACTED]	

2. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatiminen

2.1 Laatimisesta vastaava henkilö ja tämän yhteystiedot [REDACTED]
2.2 Muu laatimiseen osallistunut henkilöstö ja/tai asiantuntijat [REDACTED]
2.3 Miten lapsen näkökulma ja mielipiteet on otettu huomioon [REDACTED]
2.4 Miten huoltajien näkemykset otetaan huomioon ja miten yhteistyö on järjestetty [REDACTED]

3. Lapsen mahdollisen aiemman vasun tavoitteiden ja toimenpiteiden toteutumisen arviointi

3.1 Tavoitteiden toteutuminen [REDACTED]
3.2 Muut havainnot lapsen edellisestä vasusta [REDACTED]

LAPSEN VARHAISKASVATUSSUUNNITELMA

Salassa pidettävä
Julkisuuslaki 24 § 1 mom. 25-k.

4. Tavoitteet pedagogiselle toiminnalle ja toimenpiteet tavoitteiden saavuttamiseksi
Tavoitteet ja toimenpiteet koskevat kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuutta.

4.1 Lapsen vahvuudet, kiinnostuksen kohteet ja tarpeet sekä niiden huomioon ottaminen ■			
4.2 Tavoitteet pedagogiselle toiminnalle ■		4.3 Toimenpiteet ja menetelmät tavoitteiden saavuttamiseksi ■	
4.4 Mahdolliset muut kehityksen ja oppimisen tukeen liittyvät tarpeet sekä tuen toteuttamiseen liittyvät tavoitteet ja sovitut järjestelyt ■			
4.5 Tarkennuksia toimintakauden aikana lapsen tarpeiden mukaan (kohdat 4.2, 4.3 ja 4.4)			
pm/huomiot ■	pm/huomiot ■	pm/huomiot ■	pm/huomiot ■

5. Lapsen hyvinvoinnin tukemiseen liittyvät muut huomioitavat asiat

■

6. Laatisessa hyödynnetyt muut mahdolliset asiakirjat ja suunnitelmat

■

7. Seuranta- ja arviointiajankohdat

Päivämäärä ■
